

Peruskoulun yläkoululaisten lukuharrastus

Taija Porkkala

Tampereen yliopisto
Informaatiotutkimuksen
ja interaktiivisen median laitos
Pro gradu –tutkielma
Huhtikuu 2009

TIIVISTELMÄ

TAMPEREEN YLIOPISTO

Informaatiotutkimuksen ja interaktiivisen median laitos

TAIJA PORKKALA: Peruskoulun yläkoululaisten lukuharrastus

Pro gradu –tutkielma, 39 s. ja liitteet 7 s.

Informaatiotutkimus

Huhtikuu 2009

Lukuharrastuksen väheneminen on kirjattu yhdeksi ajankohtaisista uhista Porin kaupunginkirjaston Kirjasto 2012-toimintasuunnitelmaan. Muutenkin lukuharrastuksen vähäisyydestä kuulee usein keskusteltavan. Siksi onkin kiinnostavaa tutkia, onko huoli vähäisestä lukemisesta aiheellinen, vai luetaanko edelleen. Tässä tutkimuksessa keskitytään yläkoululaisten lukuharrastukseen.

Tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella suomalaisten nuorten lukuharrastusta. Empiirisen aineiston keruu on toteutettu lomakekyselynä keväällä 2007. Otokseksi valittiin kahden peruskoulun yläkoulun seitsemäs- ja yhdeksäsluokkalaiset, jotka edustavat yläkoulujen nuorimpia ja vanhimpia oppilaita. Valitut koulut ovat erilaisissa ympäristöissä sijaitsevat Noormarkun yhteiskoulu ja Tampereen Klassillinen koulu. Lopulliseen tutkimukseen otettiin mukaan 391 lomaketta kadon ollessa 4 %.

Tutkimus pyrkii selvittämään, missä määrin maaseudun ja kaupungin yläkoululaiset harrastavat lukemista. Tarkastelun kohteena ovat esimerkiksi lukemista lempiharrastuksena pitävien määrä, aktiiviset lukijat ja nuorten suosikkiluettavat. Pyritään myös selvittämään, missä määrin lukuharrastus on yhteydessä eri tekijöihin, esimerkiksi vastaajien sukupuoleen, vuosiluokkaan tai harrastusten monipuolisuuteen.

Aineistoa analysoitiin pääasiassa kvantitatiivisia menetelmiä hyödyntäen SPSS-tilasto-ohjelman avulla. Suurin osa muuttujista oli luokittelu- tai järjestysasteikollisia, ja niitä tarkasteltiin ristiintaulukoinnin, frekvenssijakaumien ja tunnuslukujen (esim. keskiarvon) sekä tilastollisten χ^2 -testien avulla.

Tutkimuksessa havaittiin, että lukeminen kuuluu lempiharrastuksiin viidesosalla tutkituista yläkoululaisista. Suurin osa nuorista kuitenkin lukee ainakin joskus. Lehdet ovat kirjoja suositumpaa luetavaa. Kirjat lainataan useimmiten kirjastosta ja lehdet tilataan kotiin. Tytöt ovat useammin aktiivi-

sia lukijoita kuin pojat, ja seitsemäsluokkalaiset useammin kuin yhdeksäsluokkalaiset. Harrastusten monipuolisuudella ja lukuaktiivisuudella on tilastollisesti merkitsevä yhteys, samoin kirjastonkäytön aktiivisuudella ja lukuaktiivisuudella.

Asiasanat: harrastukset, kaupungit, kirjastonkäyttö, lukeminen, lukemistutkimus, maaseutu, yläkoulu

Sisällysluettelo

1. Johdanto	5
2. Keskeisiä käsitteitä.....	6
3. Kirjallisuuskatsaus	8
4. Empiirisen tutkimuksen toteuttaminen	12
4.1 Tutkimusongelmat	12
4.2 Empiirisen tiedon keruu	13
4.3 Aineiston analyysi.....	14
4.4 Koulujen ja niiden sijaintikuntien lyhyet esittelyt	17
4.5 Vastaajien taustatiedot	18
5. Tulokset.....	19
5.1 Nuorten lukuharrastus	19
5.2 Lukuaktiivisuutta määrittävät tekijät	24
6. Yhteenvetoa ja johtopäätöksiä	32
6.1 Tulosten pohdintaa.....	32
6.2 Jatkotutkimuksen mahdollisuuksia	37
Lähteet.....	38

1. Johdanto

Arkikeskusteluissa nousee usein esiin huoli lukuharrastuksen vähenemisestä tai peräti katoamisesta. Lukuharrastuksen vähenemistä pidetään yhtenä tämänhetkisistä uhista myös Porin kaupunginkirjaston Kirjasto 2012 -toimintasuunnitelmassa (Kirjasto 2012 – toimintasuunnitelma). Siksi onkin mielenkiintoista selvittää, onko huoleen vapaa-ajan lukemisen vähäisyydestä syytä, vai kuuluuko lukeminen suosittuihin harrastuksiin. Tässä tutkimuksessa keskitytään tarkastelemaan peruskoulua käyvien, yläkouluikäisten nuorten lukuharrastusta. Internetin käytön ja vapaa-ajanmahdollisuuksien lisääntyessä voisi olettaa, ettei asuinpaikalla välttämättä ole vapaa-ajankäytön kannalta suurta merkitystä. Näin ei välttämättä kuitenkaan ole kaikkien ajanviettotapojen ja harrastusten kohdalla. Onkin kiinnostavaa pyrkiä selvittämään, onko lukuharrastuksessa eroja maaseudun ja kaupungin nuorten välillä.

Tutkimukseen on valittu nuoria kahdesta yläkoulusta, Tampereen Klassillisesta koulusta ja Noormarkun yhteiskoulusta. Edellinen koulu sijaitsee kaupungin keskustassa, jälkimmäinen puolestaan maaseutupaikkakunnalla. Tarkoituksena on saada otokseen erilaisissa ympäristöissä eläviä nuoria kiinnostavan vertailuasetelman mahdollistamiseksi. Tutkimuksessa pyritään selvittämään, kuinka suurella osalla nuorista lukeminen on lempiharrastuksen joukossa, ja kuinka paljon aikaa nämä nuoret lukemiseen käyttävät. Halutaan myös saada tietoa siitä, kuinka paljon vastaajien joukossa on nuoria, jotka käyttävät paljon aikaa kirjojen tai lehtien lukemiseen. Lisäksi on mielenkiintoista saada selville, kuinka paljon on nuoria, jotka lukevat aktiivisesti sekä lehtiä että kirjoja. Pyrkimyksenä on myös selvittää, kuinka paljon kirjoja nuoret lukevat, mitkä ovat heidän suosikkikirjailijansa ja lempilehtensä, ja miten he luettavansa hankkivat.

Lisäksi yritetään selvittää, onko lukemisaktiivisuus yhteydessä sukupuoleen, koulun vuosiluokkaan tai harrastusten monipuolisuuteen. Lähempään tarkasteluun harrastuksista ja ajanviettotavoista on valittu liikunta, television katseleminen ja internetin käyttäminen, ja näiden yhteyttä lukemisaktiivisuuteen tarkastellaan erikseen. Kiinnostuneita ollaan myös lukemisaktiivisuuden ja nykyisen tai menneen kirjastonkäytön aktiivisuuden välisestä yhteydestä.

Tutkimus toteutettiin lomakekyselynä valittujen yläkoulujen, Tampereen klassillisen koulun ja Noormarkun yhteiskoulun, seitsemänsien ja yhdeksänsien luokkien oppilaille. Oppilaat täyttivät

lomakkeet opettajien valvonnassa oppituntien alussa. Tutkimusmenetelmäksi valittiin lomakekysely, koska sen avulla on mahdollista saada suhteellisen vaivattomasti informaatiota laajasta otoksesta. Valinta osoittautui onnistuneeksi ainakin kadon pienuuden perusteella, sillä 96 % kaikista kouluihin toimitetuista lomakkeista saatiin takaisin asiallisesti täytettyinä.

Toisessa luvussa käydään lyhyesti läpi muutamia aiheeseen keskeisesti liittyviä käsitteitä. Kolmas luku on aiheeseen liittyviä tutkimuksia käsittelevä kirjallisuuskatsaus. Neljännessä luvussa esitellään tutkimusongelmat, empiirisen aineiston keruun toteutus ja kerätty tutkimusaineisto. Viidennessä luvussa tarkastelun kohteena ovat tutkimustulokset. Kuudennessa ja viimeisessä luvussa tutkimustuloksia pohditaan muiden tutkimusten valossa sekä mietitään mahdollisia jatkotutkimuksen aiheita.

2. Keskeisiä käsitteitä

Lukeminen

Lukiessaan henkilön voidaan ajatella ”purkavan” ja vastaanottavan kirjoittajan kirjainmerkein koodaaman viestin. Lukeminen ei kuitenkaan yleensä ole näin passiivista toimintaa, koska lukijakaan ei ole täysin neutraali tai passiivinen toimija, vaan lukijalla on aina omat elämäkokemuksensa ”mukanaan”. Lukeminen onkin siis itse asiassa dynaaminen prosessi, jossa tapahtuu ajatustyötä. (Spink 1989, 1–2.)

Lukeminen voidaan ymmärtää tiedonhankintana, jossa suuntaudutaan tilanteesta riippuen praktisen, orientoivan tai viihteellisen tiedon hankintaan. Tieto ymmärretään siis tässä hyvin laajasti, ja käsite sisältää praktisen, orientoivan ja viihteellisen tiedon. Lukemisen tarkoituksen ollessa praktinen lukemista käytetään apuna jonkin pulman tai tehtävän ratkaisemisessa. Orientoivasta lukemisesta sen sijaan ei saada varsinaista käytännön hyötyä, vaan sen avulla pyritään pysymään ajan tasalla ja saamaan yleiskuva omasta ajasta ja maailmasta. Viihteellisessä lukemisessa luetaan, koska lukeminen itsessään koetaan palkitsevaksi. Luetusta aineksesta ei pyritä saamaan vastauksia ongelmiin tai

apua maailmankuvan muodostukseen vaan luetaan, koska se on lukijasta mukavaa. (Vakkari 1983, 10–11.)

Lukutaito

Lukemisesta nauttimiseen tarvitaan riittävän hyvä lukutaito. Lukutaitoa mittaavassa PISA-tutkimuksessa (PISA on lyhenne sanoista Programme for International Student Assessment, (Tulevaisuuden lukijat 2004, 1)) lukutaito määritellään seuraavasti:

”Lukutaito on kirjoitettujen tekstien ymmärtämistä, käyttöä ja arviointia lukijan omien tavoitteiden saavuttamiseksi, tietojen ja valmiuksien kehittämiseksi sekä yhteiskuntaelämään osallistumiseksi” (OECD 1999, 20; tässä Linnakylä 2004a, 75).

Suomessa asia on kunnossa, sillä vuoden 2001 joulukuun alussa Suomen koululaisten uutisoitiin voittaneen kyseisen, 32 maata käsittäneen lukijatutkimuksen. Samoin tapahtui edellisessä lukijatutkimuksessa 10 vuotta aikaisemmin. (Lukuhaastetta koko elämä 2002, 5.) Suomessa nuoret koulutetaan yhtäläisesti asuinpaikasta tai sukupuolesta riippumatta, ja kaikilla on myös mahdollisuudet lukutaidon käyttöön vapaa-aikanaan. Näin ei ole kaikkialla: joissakin maissa lukutaidossa voi olla suuriakin eroja väestönosasta, seudusta tai muista olosuhteista riippuen. Puutteellisen koulutuksen takia lukutaito voi jäädä funktionaaliseksi lukutaidoksi. Tällöin henkilö selviytyy ainakin jollakin tavalla arkielämän velvollisuuksista, esimerkiksi laskujen maksamisesta ja ohjeiden seuraamisesta, mutta lukutaito ei riitä lukemisen harrastamiseen. (Saarinen & Korkiakangas 2002, 11–12.)

Lukeminen harrastuksena

Lukemisharrastus on itsenäisesti ja omaehtoisesti tapahtuvaa vapaa-ajantoimintaa, jossa lukemisen kohteena on muu kuin työhön, opiskeluun tai koulunkäyntiin liittyvä materiaali. Harrastus tuottaa lukijalle mielihyvää, ja tuon tunteen voi saada omien kiinnostustensa mukaan niin kauno- kuin tietokirjallisuudestakin tai vaikkapa itseä kiinnostavista lehdistä. Luettavana voi siis olla niin faktaa kuin fiktiotakin. (Saarinen & Korkiakangas 2002, 12–13.) Lukeminen voi ajankulun lisäksi esimerkiksi tukea nuoren identiteettiä, auttaa lukijaa ymmärtämään omia tunteitaan ja herätellä lukijassa luovuutta ja mielikuvitusta (Pahkinen 2002, 8–11). Käsitteitä lukemisharrastus ja lukuharrastus käytetään tässä tutkimuksessa toistensa synonyymeina.

Kirjastonkäyttö

Kirjastonkäyttö voidaan määritellä kirjastossa käymiseksi. Ei siis välttämättä edellytetä, että henkilö käyttäisi kirjaston palveluja hyväkseen, vaan siellä pistäytyminen voidaan määritellä käytöksi. Toisaalta kirjastossa on palveluita, joita varten sinne yleensä mennään. Kirjastonkäyttö voidaan siis vaihtoehtoisesti määritellä ainakin yhden palvelumuodon käyttämiseksi kirjastossa käynnin aikana. (Vakkari 1983, 13–14.)

Tässä tutkimuksessa pyritään selvittämään, mistä koululaiset hankkivat lukemansa kirjat ja lehdet. Kirjasto nähdään yhtenä mahdollisena kirjojen ja lehtien hankintakanavana. Toisaalta koululaisilta kysytään myös, miten usein he käyvät ja ovat aiemmin käyneet kirjastossa. Näiden kirjastonkäytön useutta mittaavien kysymysten yhteydessä heiltä ei kuitenkaan kysytä, mitä he kirjastossa yleensä tekevät.

3. Kirjallisuuskatsaus

Helsingin koululaisten keskuudessa tehtiin vuonna 2000 tutkimus, jossa selvitettiin nuorten vapaa-aikaa ja harrastuksia. Hanke oli Helsingin kaupungin tietokeskuksen, nuorisoasiainkeskuksen ja opetusviraston yhteinen. Vastaavia tutkimuksia on tehty aiemmin vuosina 1982 ja 1990. Tutkimusaineisto kerättiin keväällä 2000 kyselylomakkeen avulla, ja saatua aineistoa analysoitiin kuvailevasti. Lopulliseen tutkimusaineistoon kuului 2 681 lasta ja nuorta, jotka olivat 10–18-vuotiaita, ja jotka kävivät koulua Helsingin alueella. Vastoin keskusteluissa usein esiintyvää huolta nuorten vähäisestä lukemisesta he näyttivät lukevan varsin paljon. Esimerkiksi sanomalehtiä luki lähes päivittäin 49 % vastaajista, ja vain 6 % ei lukenut lainkaan sanomalehtiä. Kirjojen lähes päivittäisiä lukijoita oli 21 % vastaajista ja kirjoja lukemattomia 9 %. Täysin lukemattomien osuus nuorista oli 4 %. Kirjastoa tarkasteltiin tutkimuksessa ystävien tapaamispaikkana, ja siihen tarkoitukseen kirjastoa käytti 15 % 10–15-vuotiaista vastaajista. (Keskinen 2001, 29; 31; 38–39; 45; 100; 153.)

Kaupunkilaisnuorten lukuharrastusta tutkittiin myös noin 1 340 oppilaan yhdysvaltalaisessa keskikoulussa (tässä käännetty sanasta middle school) kyselylomakkeiden avulla. Kyseinen koulu sijaitsi

suurella kaupungissa Yhdysvaltain koillisosassa. Juuri tämä keskikoulu valittiin tutkimuskohteeksi, koska se oli varsin matalan tulotason alueella ja sen oppilaista 93 % edusti väestöllisiä vähemmistöryhmiä. Tällaisia nuoria ei ollut vielä tarpeeksi kuunneltu ja tutkittu, ja heille haluttiin antaa mahdollisuus saada ajatuksensa kuulluiksi. Lisäksi koulussa oli mietitty vapaa-ajanlukemiseen kannustavan ohjelman käynnistämistä, ja ohjelmalle olisi hyötyä nuorten lukutottumusten ja –mieltymysten tuntemisesta. Vapaa-ajalla tapahtuvaa lukemista ja siihen kannustamista pidettiin tärkeänä, koska se usein myös korreloi positiivisesti koulumenestyksen kanssa. Tutkimuksessa ilmeni, että 22 % nuorista luki jatkuvasti. Vain 6 % nuorista ei lukenut ollenkaan ja 22 % luki vain kouluun vaadittavaa lukumateriaalia. Muut lukivat ainakin joskus. Tytöt olivat poikia innokkaampia lukijoita. Erilaiset aikakauslehdet olivat suosituinta luettavaa sekä tyttöjen että poikien keskuudessa, niitä luki 72 % kaikista vastaajista. Huvikseen kirjoja lukevia oli 30 % vastaajista. Kun tarkastellaan sekä tyttöjä että poikia yhdessä, yleisimmät lukemisen edelle kiinnostavuudessa menevät ajanviettotavat olivat television katseleminen, ystävien kanssa oleminen ja muiden harrastusten pitäminen lukemista mielenkiintoisempana. (Hughes-Hassell & Rodge 2007.)

Pirkko Saarinen ja Mikko Korkiakangas tutkivat nuorten lukuharrastusta 1990-luvun alussa jatkona 1960-luvun alussa alkaneelle ja jokaisen vuosikymmenen alussa jatkettulle tutkimukselle. Tutkimuksen pääaineisto kerättiin kuudelta paikkakunnalta: Helsingistä, Loimaalta, Seinäjoelta, Ilo-mantsista, Oulusta ja Rovaniemeltä. Tutkimussarjan alkaessa 1960-luvulla osa valituista kunnista edusti kaupunkeja ja osa maaseutua. Tässä kuvatun 1990-luvun tutkimuksen aikaan ne olivat kaikki jo kaupunkeja, mutta erosivat silti toisistaan jo koonkin perusteella. Tutkittavat nuoret kuuluivat kahteen ikäryhmään, 11–12-vuotiaisiin ja 14–15-vuotiaisiin, ja lisäksi heidät ryhmiteltiin sukupuolen mukaan. He täyttivät lomakkeen koulussa äidinkielen tunneillaan. Tuloksista selvisi esimerkiksi, että lukemista pidettiin molemmissa tyttöjen ikäryhmissä useammin kahteen mieluisimpaan harrastukseen kuuluvana kuin poikien ryhmissä. Lisäksi tyttöjen joukossa oli enemmän ainakin kahdeksan kirjaa kuussa lukevia kuin poikien keskuudessa. Kirjojen lukemattomuus oli poikien keskuudessa yleisempää kuin tyttöjen. (Saarinen & Korkiakangas 2002, 65; 68–69; 77; 213.)

Vuoden 2000 PISA-tutkimuksessa kerätyn aineiston perusteella pystyttiin tutkimaan lukutaidon lisäksi myös 15-vuotiaita nuoria lukijoina. Nuoria voitiin luokitella toisistaan erottuviin lukijatyyppeihin, joita tunnistettiin yhteensä neljä erilaista. Suurin lukijatyypiryhmä Suomessa oli erilaisten lehtien ja sarjakuvien säännölliset lukijat, joihin kuului 67 % suomalaisista nuorista. Tässä ryhmässä oli paljon säännöllisesti sarjakuvalehtiä, aikakauslehtiä ja sanomalehtiä lukevia. Lisäksi suunnitteen puolet ryhmän nuorista luki joskus kaunokirjallisuutta, ja saman verran oli joskus tietokirjalli-

suutta lukevia. Noin kolmasosa nuorista luki säännöllisesti kaunokirjallisuutta ja suunnilleen viidesosa tietokirjoja. Ryhmän nuoret lukivat siis muutakin kuin lehtiä, vaikka ne muodostivatkin pääosan heidän luettavastaan. Vielä yleisempi sama ryhmä, eli erilaisten lehtien ja sarjakuvien lukijat, oli Japanissa, jossa siihen kuului 74 % nuorista. Lehtien ja sarjakuvien lukijoita oli varsin runsaasti myös muissa Pohjoismaissa (Norjassa 58 %, Islannissa 50 % ja Tanskassa 56 %, ja Ruotsissakin 37 %) sekä Koreassa (53 %). Kolme muuta lukijatyypiryhmää olivat yksipuoliset aikakauslehtien lukijat (muuta ryhmiä yleisempi esim. Luxemburgissa ja Kreikassa), sanoma- ja aikakauslehtien lukijat (muuta ryhmiä yleisempi esim. Puolassa, Itävallassa ja Irlannissa) sekä monipuoliset kirjojen ja lehtien lukijat (muuta ryhmiä yleisempi esim. Uudessa-Seelannissa ja Venäjällä). (Linnakylä 2004b, 167–168; 170–171.)

Eskola tutki neljän yliopisto-opiskelijan (kolmen naisen ja yhden miehen) nuoruusvuosina 1980–1989 lukemistaan kirjoista pitämiä päiväkirjoja, ja lisäksi hän haastatteli heitä aiheesta vuonna 1989. Tutkimuksen kohteet eivät edustaneet lukemisen suhteen keskivertonuoria, sillä he olivat ahkeria lukijoita moniin ikätovereihinsa verrattuna. He kuitenkin lukivat yläastetta käydessään 13–15 vuoden iässä vähemmän kuin aiemmin, varsinkin jos verrataan ikävuosiin 10–12 osuneeseen kirjojen ”ahmimiskauteen”. Eräs tutkittavista kertoi yhdeksi vähenemisen syistä murrosiän ja sen tuomat muutokset esimerkiksi omissa tunteissa ja ystävyysuhteissa. Lisäksi nuoret lukemisen lisäksi harrastivat runsaasti muutakin, esimerkiksi voimistelua, musiikkia tai partiota. Suunnilleen 15–16-vuotiaina he alkoivat jälleen lukea enemmän ja siirtyivät samalla aikuisten kirjoihin. (Eskola 1990, 195; 228; 230; 232.)

Koska joissakin aiemmissa yhdysvaltalaistutkimuksissa oli saatu hyvinkin ristiriitaisia tuloksia lasten lukuharrastuksesta, Yhdysvalloissa päätettiin tutkia, ovatko lapset kiinnostuneita lukemisesta. Tutkittaviksi valittiin erilaisia kouluja ympäri Yhdysvaltoja: kaupungeista ja maaseudulta sekä erilaisia varakkuustasoja edustavilta alueilta. Tutkittavat lapset edustivat koulujen 4.-6.-luokkalaisia. Lopulliseen otokseen kuului 2 822 koululaista, jotka osallistuivat tutkimukseen täyttämällä kyselylomakkeen Internetissä. Useimmat saivat vastata kyselyyn koulunsa tietokoneluokassa. Koululaisista 10 % ilmoitti, ettei oikein pidä lukemisesta, kun taas 42 % piti lukemisesta paljon. Lisäksi 85 % vastaajista oli lempikirja, ja 92 % innostui ainakin joskus lukemisesta niin paljon, että suorastaan menetti ajantajun kirjaan täydellisesti keskittyessään. Vastaajista 18 % ei mielellään viettänyt aikaa kirjastoissa, ja 37 % vietti paljon aikaa kirjastoissa. (Schaltz, Ghalambor & Krashen 2008.) Yhdysvaltalaistutkimuksen osallistujat ovat luokkatasoista päätellen nuorempia kuin tämän tutkimuksen osallistujat, mutta on mielenkiintoista nähdä, että he ovat ainakin vielä varsin innokkaita lukijoita.

Innokkaimpia heistä voisi luultavasti verrata aiemmin mainitun Eskolan haastattelu- ja päiväkirja-tutkimuksen 10–12-ikäisiin ”kirjojen ahmijoihin”. Tulokset näyttävät jokseenkin samansuuntaisilta myös helsinkiläisen vapaa-ajankäyttötutkimuksen kanssa, jossa nuorimmat tutkittavat olivat 10-vuotiaita, ja jossa kävi ilmi, että useimmat koululaiset loppujen lopuksi lukevat ainakin jotain.

Vuonna 1973 tutkittiin aikuisten lukuharrastusta osana laajempaa Lukeminen Suomessa –projektia. Tutkimuksessa käytettiin pääasiassa haastatteluaineistoa. Lopulliseen analyysiin päätyi 988 haastattelua. Nuorimmat haastateltavat olivat 15-vuotiaita. Tutkimuksessa selvisi, että 72 % vastaajista oli hankkinut edeltäneen kuukauden aikana lukemansa kirjat maksuttomasti (esim. kirjastosta lainaamalla tai lahjaksi saamalla) ja 26 % maksullisesti (ostamalla eri paikoista). (Eskola 1979, 13; 92–93; 195–196.) Vaikka tutkimus koskeekin aikuisväestöä, on silti mielenkiintoista nähdä, onko nykynuorten ja 1970-luvun aikuisten kirjanhankintakanavissa mitään yhteistä. Varsinkin nuorimmat 1970-luvun tutkittavat saattavat olla esimerkiksi nykynuorten vanhempia tai opettajia, ja heillä voi tätä kautta olla ainakin välillistä vaikutusta nuorten kirjanhankintakanaviin.

Kirjastolaki vaatii kuntia arvioimaan kirjasto- ja tietopalveluaan palvelujen kehittämiseksi. Tampereen kaupunginkirjasto on järjestänyt asiakaskyselyitä jo ennen vuonna 1998 säädettyä lakia. Lapset ovat kuitenkin olleet kyselyissä aliedustettuina siihen nähden, että esimerkiksi vuonna 1999 lainaajista 13,4 % oli alle 15-vuotiaita. Nuorten vastaajien vähäinen määrä saattoi johtua esimerkiksi siitä, että kyselylomakkeen täyttäminen tuntui heistä vaikealta. Vuonna 2001 toteutettiin teemahaastatteluaineistolla erillinen lasten kirjastonkäyttötutkimus. Haastateltavana oli peruskoulun 3.-9.-luokkien oppilaita Tampereen alueelta ja kolmesta lähikunnasta (Hämeenkyröstä, Kangasalta ja Pirkkalasta). Tutkimuksen mukaan Tampereen yläastealaisista 43 % käy usein ja 57 % harvoin kirjastossa. Lähikunnissa usein kirjastossa käyviä yläasteen oppilaita oli 30 %, harvoin käyviä 70 %. Harvoin käyvien osuus on siis suurempi ympäristökunnissa kuin Tampereella. (Hahto 2001, 2; 4-5; liite 1; liite 2.)

Tutkimuslomakkeen laatimisessa ja aineistonkeruussa auttoivat erityisesti helsinkiläinen nuorten vapaa-ajankäyttötutkimus ja Saarisen ja Korkiakankaan lukuharrastusta tarkasteleva tutkimus. PISA-tutkimuksesta oli apua lomakkeen nuorten lukemiseen asennoitumista mittaavien kysymysten laadinnassa. Asenteita mittaava osio ei lopulta päätynytkään tähän tutkimukseen, mutta nuorten asennoituminen lukemiseen voisi olla kiinnostava jatkotutkimuksen aihe, kun ensin on tutkittu lukuharrastuksen ilmenemistä toimintana. Yhdysvaltalaiset tutkimukset ovat ilmestyneet tämän tutkimuksen empiirisen aineiston keräämisen jälkeen, mutta ne antavat mielenkiintoista ja ajankohtaista tietoa lukuharrastuksen tämänhetkisestä tilasta Yhdysvalloissa.

4. Empiirisen tutkimuksen toteuttaminen

4.1 Tutkimusongelmat

Tutkimuksessa pyritään selvittämään yläkouluikäisten maalais- ja kaupunkilaisnuorten lukemisharrastusta tarkastelemalla lukemisen asemaa lempiharrastuksena, lukemisaktiivisuutta, nuorten lempiluettavaa ja kirjojen ja lehtien hankintakanavia. Lisäksi pyritään saamaan selville, onko lukuaktiivisuudella yhteyttä sukupuoleen, luokkaan, harrastuksiin ja kirjastonkäyttöön. Täsmällisesti ilmaistuina tutkimuksessa haetaan vastauksia seuraaviin tutkimusongelmiin:

1. Missä määrin maaseudun ja kaupungin yläkoululaiset harrastavat lukemista?

- Kuinka suurella osalla lukeminen on lempiharrastus?
- Kuinka suuri osa ilmoittaa käyttävänsä paljon aikaa lukemiseen?
- Mikä on aktiivisesti lehtiä, kirjoja tai molempia lukevien osuus?
- Kuinka paljon lukemisen lempiharrastukseen mainitsevat käyttävät aikaa kirjojen ja lehtien lukemiseen tunteina?
- Mikä on luettujen kirjojen määrä?
- Keitä ovat suosikkikirjailijat?
- Mitkä ovat suosikkilehdet?
- Mistä kanavista kirjat hankitaan?
- Mistä kanavista lehdet hankitaan?

2. Miten lukuaktiivisuus on yhteydessä yläkoululaisten

- sukupuoleen
- vuosiluokkaan
- harrastusten monipuolisuuteen
- liikunnallisuuteen
- television katseluun
- internetin käyttöön
- nykyiseen kirjastonkäyttöön
- kirjastonkäyttöön alakouluiässä
- kirjastonkäyttöön ennen kouluikää?

4.2 Empiirisen tiedon keruu

Empiirinen tieto koottiin vuonna 2007 lomakekyselyllä. Lomakekyselyn avulla on mahdollista saada suhteellisen vaivattomasti tietoa suuremmalta määrältä vastaajia kuin esimerkiksi teemahaastatteluilla. Teemahaastatteluun saattaisi osallistua lähinnä niitä, jotka ovat muutenkin aktiivisia ja monessa mukana, eivätkä haastattelut sen takia välttämättä antaisi oikeaa kuvaa ”perusnuorista”. Toisaalta tiedon luotettavuus voi olla myös lomakekyselyssä ongelmallista, sillä vastaaja saattaa valehdella lomaketta täyttäessään. Valehtelu voisi tosin olla ongelmana haastatteluissakin. Lomakkeen tuli olla melko kattava, jotta kaikki tarpeellinen mahtuisi siihen, mutta kuitenkin sellainen, että koululaiset jaksaisivat sen täyttää. Kysymyksiä tuli yhteensä 23. Avokysymyksiä ei juurikaan ollut, paitsi suljettujen kysymysten osana.

Lomakekysely toteutettiin maaliskuussa 2007. Lomakkeet jaettiin kahden yläkoulun seitsemänsien ja yhdeksänsien luokkien oppilaille. Nämä vuosiluokat edustavat yläkoulun (aiemmin yläasteen) nuorimpia ja vanhimpia oppilaita. Valitut koulut olivat Tampereen Klassillinen koulu ja Noormarkun yhteiskoulu. Kouluihin otettiin yhteyttä puhelimitse ja sähköpostitse. Molempien koulujen rehtoreilta pyydettiin lupa tutkimuksen toteuttamiseen. Koulut suostuivat ystävällisesti yhteistyöhön ja

opettajat jakoivat oppilailleen lomakkeita tuntien alussa. Pääasiassa lomakkeiden täyttämiseen käytettiin ilmeisesti opintojenohjauksen ja äidinkielen tunteja.

Tutkimuksen tekijän muistiinpanojen mukaan Klassillisen koulun seitsemänsillä ja yhdeksänsillä luokilla oli keväällä 2007 yhteensä 263 oppilasta. Noormarkun yhteiskoulussa vastaavien luokkien oppilasmäärä oli 144. Tiedot on alun perin saatu koulujen rehtoreilta. Parhaimmillaan olisi siis voinut palautua 407 täytettyä lomaketta.

Täytettyjä lomakkeita saatiin takaisin yhteensä 392. Suurin osa niistä oli asiallisesti täytettyjä, ainoastaan yksi epäasiallinen lomake piti hylätä kokonaan. Muutamasta muusta piti jättää huomiotta joitakin vastauksia, mutta muuten lomakkeet oli ainakin päällisin puolin täytetty huolellisesti. Yhteensä siis tutkimukseen otettiin mukaan 391 lomaketta, eli 96 % jaetuista lomakkeista. Kato oli näin ollen erittäin vähäinen.

4.3 Aineiston analyysi

Aineistoa analysoitiin pääasiassa kvantitatiivisia menetelmiä hyödyntäen SPSS-tilasto-ohjelman avulla. Suurin osa muuttujista oli luokittelu- tai järjestysasteikollisia, ja niitä tarkasteltiin ristiintaulukoinnin, frekvenssijakaumien ja tunnuslukujen (esim. keskiarvon) sekä tilastollisten χ^2 -testien avulla.

Ristiintaulukoinnin avulla voidaan tarkastella muuttujien jakautumista ja muuttujien välillä mahdollisesti esiintyviä riippuvuuksia. Jotta saataisiin selville, voidaanko ristiintaulukoinnin avulla havaittujen erojen olettaa pätevän perusjoukossa (tässä tutkimuksessa perusjoukkona ovat Suomen yläkoululaiset), on tehtävä tilastollinen testi. Tähän sopii jo mainittu χ^2 -testi. χ^2 -testi on riippumattomuustesti, jota hyödyntämällä voidaan selvittää, onko muuttujien välillä riippuvuussuhdetta. Nollahypoteesina on aina, että muuttujien välillä ei ole mitään riippuvuutta. χ^2 -testin tehtävänä on osoittaa mahdollisen riippuvuuden olemassaolo. (KvantiMOTV.) Kaikki tämän tutkimuksen χ^2 -testit tehtiin merkitsevyystasolla 0.05, eli eroja pidettiin tilastollisesti merkitsevinä, kun $p < 0.05$.

Ristiintaulukointia varten lukijat luokiteltiin aktiivisuuden mukaan kolmeen eri ryhmään: passiivisiin lukijoihin, tavallisiin lukijoihin ja aktiivisiin lukijoihin. Passiivisiksi lukijoiksi luokiteltiin ne, jotka eri toimien ajankäyttöä mittaavaan kysymykseen 8 vastatessaan kertoivat käyttävänsä korkeintaan vähän aikaa sekä kirjojen että lehtien lukemiseen. Tavalliset lukijat ovat nuoria, jotka kysymykseen 8 tulleiden vastausten perusteella käyttävät ainakin jonkin verran aikaa joko kirjojen tai lehtien (tai molempien) lukemiseen. Aktiiviset lukijat nimesivät lempiharrastuksia kartoittamaan pyrkivässä kysymyksessä 7 lukemisen harrastukseksi. Lukemisen kohteella ei ollut väliä, se voi olla myös omaehtoista opiskelua, kunhan se ei liittynyt koulunkäyntiin. Vaihtoehtoisena kriteerinä oli se, että vastaajat kertoivat käyttävänsä ainakin melko paljon aikaa sekä lehtien että kirjojen lukemiseen. Jos siis ainakin toinen mainituista kriteereistä täyttyi, nuoret luokiteltiin aktiivisiksi lukijoiksi. Lukemisaktiivisuuteen perustuva luokittelu on melko sattumanvarainen. Eri lukijatyyppien raja on kuitenkin vedettävä johonkin, ja tämä luokitustapa vaikutti varsin toimivalta.

Yhtenä tutkimuskysymyksen 2 alakohtana on lukuharrastuksen yhteys harrastusten monipuolisuuteen. Tämän yhteyden selvittämiseksi tarvittavat harrastusprofiilit on muodostettu lempiharrastuksia koskevan kysymyksen 7 perusteella. Harrastusten perusteella saatavia ryhmiä ovat ilman harrastuksia olevat, tietyn alan harrastajat ja monipuoliset harrastajat. Ilman harrastuksia olevalla ei ole harrastuksia. Ilmauksella tietyn alan harrastaja pyritään ilmaisemaan, miten nuori on harrastuksissaan suuntautunut. Jos esimerkiksi kaikki nuoren harrastukset ovat liikunnallisia (esim. ratsastus, baletti ja yleisurheilu) tai luovia (näytteleminen, piirtäminen ja pianonsoitto), häntä pidetään tässä tietyn alan harrastajana. Monipuolisella harrastajalla sen sijaan on harrastuksia useammasta eri ”ryhmästä” (esimerkiksi juokseminen ja kuvataidekerho). Luokittelu ei ole paras mahdollinen. Nuorten harrastukset ovat niin moninaisia, että hyvin erottelevan, jokaisen vastaajan kaikki lempiharrastukset ja niiden yhdistelmät täydellisesti huomioon ottavan ryhmittelyn luominen on oikeastaan mahdotonta. Toisaalta myös harrastusten monipuolisuuden aste voi kertoa nuoresta paljon. Esimerkiksi monipuolisesti harrastava nuori saattaa olla harrastusten suhteen hyvin utelias ja kokeilunhaluinen ja hän saattaa kiinnostua myös lukemisesta muiden harrastustensa ohella. Tutkittaessa lukuaktiivisuuden ja harrastusten monipuolisuuden välistä yhteyttä jouduttiin kuitenkin χ^2 -testin edellytysten täyttymiseksi jättämään pois mainittu ilman harrastuksia olevien ryhmä. Heitä oli vastaajien keskuudessa vain 18 henkilöä, joten suuresta määrästä ei siis ole kysymys.

Liikuntaa, television katselua ja internetin käyttöä pidetään usein ikään kuin lukemiselle vastakkaisina ja siltä aikaa vieviltä toiminnoilta. Siksi haluttiin selvittää, ovatko nämä toiminnot yhteydessä nuorten lukuaktiivisuuteen. Kaikista kolmesta toiminnosta muodostettiin luokittelu samalla tavalla.

Luokittelun muodostamisessa käytettiin apuna toimintojen kestoa käsittelevää kysymystä 8, ja luokittelu tapahtui seuraavasti:

- Ei ollenkaan tai vähän käytettyä aikaa: toiminnon suhteen passiivinen
- Jonkin verran aikaa: toiminnon suhteen tavallinen
- Melko paljon tai erittäin paljon aikaa: toiminnon suhteen aktiivinen

Kirjastonkäyttäjätkin ryhmiteltiin ristiintaulukointia varten kolmeen ryhmään, passiivisiin kirjastonkäyttäjiin (korkeintaan muutaman kerran vuodessa kirjastossa käyvät), tavallisiin kirjastonkäyttäjiin (kerran tai korkeintaan useita kertoja kuussa kirjastossa käyvät) ja aktiivisiin kirjastonkäyttäjiin (ainakin kerran viikossa kirjastossa käyvät). Kyseinen luokittelu vaati aktiivisilta kirjastonkäyttäjiltä varsin tiheää kirjastonkäyttöfrekvenssiä, mutta se osoittautui kuitenkin toimivaksi tilastollisten testien onnistumisen kannalta.

Menneisyydessä tapahtunutta kirjastonkäyttöä käsittelevät kysymykset olivat vähemmän erottelevia kuin nykyistä kirjastonkäyttöä käsittelevät, joten aiemman kirjastonkäytön suhteen nuoret jaettiin passiivisiin käyttäjiin (harvoin tai ei koskaan kirjastossa käyvät) ja aktiivisiin käyttäjiin (melko säännöllisesti tai usein kirjastossa käyvät).

Aineiston tallentamisessa ja käsittelyssä oli hieman ongelmia. Lomakkeen kysymyksessä 8 vastaajia pyydettiin kertomaan, paljonko aikaa heillä kuluu viikossa tiettyihin asioihin, esim. television katseluun, liikuntaan ja ystävien tapaamiseen. Lomakkeen laadintavaiheessa kysymyksen 8 ohje oli jäänyt osittain virheelliseksi: virheellinen kohta kielsi käyttämästä vaihtoehtoa ”ei ollenkaan aikaa”, mikäli ei käyttänyt aikaa johonkin toimintaan. Todellisuudessa tämäkin vaihtoehto toki oli käytössä, minkä useimmat vastaajat huomasivatkin. Lisäksi sekaannusta aiheutti hieman toimimattomaksi osoittautunut ohje, joka kielsi täyttämästä sellaisia kohtia, jotka oli jo käsitelty lempiharrastuksia kysyvässä tehtävässä 7 (esim. jos vastaaja oli nimennyt liikunnan yhdeksi lempiharrastuksistaan kysymyksessä 7, sitä käsittelevä kohta jätettäisiin tyhjäksi tehtävässä 8). Useimmat vastaajista olivat kuitenkin täyttäneet kaikki kohdat sekä kysymyksessä 7 että 8. Kysymykseen kahdeksan tulleita vastauksia ei myöskään lopulta tarvittu kuin ristiintaulukointeja ja tilastollisia testejä varten tapahtuvissa lukemisaktiivisuuden sekä television katselun, internetin käytön ja liikunnallisen aktiivisuuden luokitteluissa. Selkeyden ja yhtenäisyyden vuoksi aineiston tallennus- ja käsittelyvaiheessa päädyttiin siirtämään mahdollisuuksien mukaan kyseiset harrastukset kysymyksestä 7 kysymykseen 8, koska useimmat vastaajat olivat näin tavallaan itse tehneetkin täyttämällä molemmat kysymykset

kokonaisuudessaan. Puuttuvia arvoja ei näin lopulta jäänyt kovin paljoa. Kysymyksessä 7 vastaajien antamat tuntimäärät muunnettiin kysymyksen 8 aika-asteikolle seuraavasti:

- Enintään 1 h: vähän aikaa
- Yli 1 h-3 h: jonkin verran aikaa
- Yli 3 h-6 h: melko paljon aikaa
- Yli 6 h: erittäin paljon aikaa

Pienempiä ongelmia oli myös kirjojen ja lehtien hankintatapoja käsittelevissä kysymyksissä 16 ja 17. Vastaajien oli vaikeaa nimetä hankintatapojen yleisyysjärjestystä. Tarkoituksena oli, että vastaajan eniten käyttämä tapa saisi numeron yksi, toiseksi yleisin numeron kaksi jne. Osa vastaajista oli kuitenkin merkinnyt käyttämänsä tavat erittelemättä sen kummemmin, mikä niistä oli käytetty eniten. Jotkut vastaajista olivat myös käyttäneet samoja numeroita useaan kertaan. Päädyin ratkaisuun, että otetaan huomioon ainoastaan eri hankintatapojen saamat mainintojen määrät, ja päätellään suosituimmuusjärjestys näiden tapojen saamien mainintojen määrän perusteella.

4.4 Koulujen ja niiden sijaintikuntien lyhyet esittelyt

Tampereen Klassillinen koulu

Tampereen Klassillinen koulu on noin 380 oppilaan ja noin 40 opettajan yläkoulu, joka sijaitsee Tampereen keskustassa. Koulu on ”kielikoulu”, jossa kieliä voi opiskella valinnaisina, ja jossa latinan kielellä on erikoisasema. Vuosittain otetaan latinapainotteiseen opiskeluun 60 oppilasta seitsemänsille luokille. Koulussa on mahdollisuus opiskella myös antiikin historiaa. Koululla on ystävyysskoulutoimintaa eri maalaisten koulujen kanssa. (Tampereen Klassillinen koulu.)

Tampere

Tampereella oli maaliskuussa 2007, eli empiirisen aineiston keräämisen aikaan, 206 569 asukasta, mikä teki Tampereesta asukasluvun perusteella mitattuna Suomen kolmanneksi suurimman kau-

pungin (Väestörekisterikeskus). Pinta-alaltaan Tampere on Suomen kuuden suurimman kaupungin (eli ”kuutoskaupunkien”) joukossa laajin (Tampere pähkinäkuoressa).

Noormarkun yhteiskoulu

Noormarkun yhteiskoulu on seitsemännet, kahdeksannet ja yhdeksännet luokat käsittävä yläkoulu, joka yhdessä Finpyyn koulu –nimisen alakoulun kanssa muodostaa Noormarkun yhtenäiskoulun. Noormarkun yhteiskoulu –nimitystä käytetään siis tutkimuksen kohteena olevasta yläkoulusta. Lukuvuonna 2008–2009 Noormarkun yhteiskoulussa on noin 260 oppilasta. Koulun ryhmä koko on 20 oppilaan paikkeilla, ja yksilölliset oppimistarpeet voidaan huomioida erityisopetusjärjestelyillä. Koulun tilat ovat nykyaikaiset ja hyväkuntoiset 2000-luvun alussa tehdyn remontin ansiosta. (Noormarkun yhtenäiskoulu.)

Noormarkku

Noormarkun asukasluku oli vuoden 2007 maaliskuussa 6 104 asukasta, ja se oli asukasmäärän perusteella lasketussa kuntien suuruusjärjestyksessä sijalla 175 (Väestörekisterikeskus). Satakunnassa sijaitsevaan Noormarkkuun kuuluvia kyliä ovat Kairila, Lassila ja Söörmarkku. Kyläkoulut mukaan luettuina Noormarkussa on yhteensä kuusi koulua. Noormarkku aikoo yhdistyä lähellä olevan Porin kaupungin kanssa vuoden 2010 alussa. (Noormarkku.)

4.5 Vastaajien taustatiedot

Kaikki kyselyyn vastanneet kuuluivat vastaamisvuonna ikäluokkaan 14–17. Vastaajien iät on laskettu heidän ilmoittamiensa syntymävuosien perusteella. Vastaajista suurin osa oli 14-vuotiaita (52 %) tai 16-vuotiaita (44 %). 15-vuotiaita oli 3 % osuus kaikista vastaajista, kun taas 13- ja 17-vuotiaiden osuus oli molempien ikäryhmien kohdalla 1 %. Kuten taulukosta 1 ilmenee, 135 vastaajaa kävi Noormarkun yhteiskoulua ja 254 Tampereen klassillista koulua.

Taulukko 1. Vastaajien sukupuolijakauma (puuttuvia arvoja 2).

		Yläkoulu					
		Noormarkun yhteis- koulu		Tampereen Klassillinen koulu		Yhteensä	
Luokka	Sukupuoli	Määrä	Osuus	Määrä	Osuus	Määrä	Osuus
7. luokka	Tytöt	30	22 %	70	28 %	100	26 %
	Pojat	44	33 %	69	27 %	113	29 %
9. luokka	Tytöt	36	27 %	68	27 %	104	27 %
	Pojat	25	19 %	47	19 %	72	18 %
Yhteensä		135	100 %	254	100 %	389	100 %

Taulukon 1 perusteella tytöt ja pojat olivat suhteellisen tasaisesti edustettuina molemmissa kouluissa. Noormarkun vastaajista oli tyttöjä 49 % ja poikia 52 %. Tamperelaisista vastaajista oli tyttöjä 55 % ja poikia 46 %. Pojat olivat hieman runsaammin edustettuna seitsemänsillä luokilla, kun taas tyttöjen osuus oli suurempi yhdeksänsillä luokilla.

5. Tulokset

5.1 Nuorten lukuharrastus

Seuraavaksi käydään läpi tutkimuksen tuloksia. Aloitetaan tulosten tarkastelu nuorten lukuharrastuksesta, ja siirrytään sen jälkeen tarkastelemaan lukuaktiivisuuden yhteyksiä eri tekijöihin.

Lukeminen lempiharrastuksena

Vastaajat saivat luetella lomakkeessa lempiharrastuksiaan, joita mahtui vastaukselle varattuun tilaan korkeintaan neljä. Kuten taulukosta 2 käy ilmi, 16 % maalaiskoululaisista ja 23 % kaupunkilaiskoululaisista pitää lukemista yhtenä lempiharrastuksistaan. Yhteensä lukuharrastajiin kuuluu 21 % vas-

taajista eli suunnilleen viidesosa nuorista. Lukuharrastajiin on kelpuutettu mukaan myös omaehtois-
ta, muuhun kuin koulunkäyntiin liittyvää opiskelua tai muuta lukemalla tapahtuvaa tiedonhankintaa
harrastavat. Asuinpaikan ja lukuharrastuksen suosikkiaseman välillä ei ole tilastollisesti merkitsevää
yhteyttä [χ^2 (df=1) = 2.452, p = 0.117].

Taulukko 2. Lukeminen lempiharrastuksena.

	Yläkoululaisryhmä					
	Maalaiset		Kaupunkilaiset		Yhteensä	
Lukeminen	Määrä	Osuus	Määrä	Osuus	Määrä	Osuus
Ilmoittaa lempiharrastukseksi	22	16 %	59	23 %	81	21 %
Ei ilmoita lempiharrastukseksi	113	84 %	197	77 %	310	79 %
Yhteensä	135	100 %	256	100 %	391	100 %

Aktiiviset kirjojen, lehtien tai molempien lukijat

Kuten taulukosta 3 ilmenee, maalauskoululaisista 23 % ja kaupunkilauskoululaisista 26 % käyttää
melko paljon tai erittäin paljon aikaa lehtien lukemiseen. Asuinpaikalla ei siis näytä olevan vaiku-
tusta lehtien lukemisen aktiivisuuteen, eikä asuinpaikalla ja lehtien lukemiseen käytetyllä ajalla ole
tilastollisesti merkitsevää yhteyttä [χ^2 (df=4) = 4.861, p = 0.302]. Yhteensä aktiivisia (melko tai erit-
tään paljon aikaa käyttäviä) lehtienlukijoita on 25 %, eli neljäsosa nuorista. Nuorista 6 % ei käytä
lainkaan aikaa lehtien lukuun.

Taulukko 3. Lehtien lukemiseen käytetty aika (puuttuvia arvoja 4).

	Yläkoululaisryhmä					
	Maalaiset		Kaupunkilaiset		Yhteensä	
Lehtien lukemiseen käytetty aika	Määrä	Osuus	Määrä	Osuus	Määrä	Osuus
Lukee erittäin paljon	9	7 %	10	4 %	19	5 %
Lukee melko paljon	21	16 %	57	22 %	78	20 %
Lukee jonkin verran	53	40 %	104	41 %	157	41 %
Lukee vähän	39	29 %	70	28 %	109	28 %
Ei lue ollenkaan	11	8 %	13	5 %	24	6 %
Yhteensä	133	100 %	254	100 %	387	100 %

Taulukko 4 osoittaa, että 27 % maalaisnuorista ja 20 % kaupunkilaisnuorista käyttää melko paljon tai erittäin paljon aikaa kirjojen lukemiseen. Nyt erot maalla ja kaupungissa asuvien nuorten välillä ovat hieman selvempiä kuin lehtien luvun kohdalla. Yhteensä aktiivisia kirjojenlukijoita on nuorten keskuudessa 22 %, eli hieman yli viidesosa nuorista. Täysin kirjoja lukemattomia on 24 % vastaajista. Toisin kuin lehtien osalta, kirjojen lukemiseen käytetyllä ajalla ja asuinpaikalla on yhteys tilastollisesti merkitsevällä erolla [χ^2 (df=4) = 14.565, p = 0.006].

Taulukko 4. Kirjojen lukemiseen käytetty aika (puuttuvia arvoja 19).

	Yläkoululaisryhmä					
	Maalaiset		Kaupunkilaiset		Yhteensä	
Kirjojen lukemiseen käytetty aika	Määrä	Osuus	Määrä	Osuus	Määrä	Osuus
Lukee erittäin paljon	9	7 %	18	7 %	27	7 %
Lukee melko paljon	26	20 %	31	13 %	57	15 %
Lukee jonkin verran	20	15 %	73	30 %	93	25 %
Lukee vähän	36	27 %	71	29 %	107	29 %
Ei lue ollenkaan	40	31 %	48	20 %	88	24 %
Yhteensä	131	100 %	241	100 %	372	100 %

Kirjojen lukemattomuus on siis yleisempää kuin lehtien lukematta jättäminen. Kirjojen lukemattomuus on hieman yleisempää maalaiskoululaisten kuin kaupunkilaiskoulun oppilaiden keskuudessa, sillä maalaiskoulun oppilaista 31 % voitiin taulukon 4 mukaan luokitella kirjoja lukemattomien ryhmään. Kaupunkilaisnuorista kirjoja lukemattomia on 20 %. Toisaalta maalaisnuorten joukossa myös aktiivisesti kirjoja lukevien osuus oli suurempi kuin kaupunkilaisnuorten keskuudessa.

Äsken tarkasteltiin erikseen kirjojen ja lehtien aktiivisten lukijoiden määrää nuorten keskuudessa. Nyt selvitetään, kuinka paljon nuorten keskuudessa on sekä kirjojen että lehtien aktiivisia lukijoita. Heillä tarkoitetaan tässä niitä, jotka ilmoittavat käyttävänsä melko paljon tai erittäin paljon aikaa viikossa sekä kirjojen että lehtien lukemiseen. Maalaiskoululaisista 11 (8 %) ja kaupunkilaiskoululaisista 25 vastaajaa (10 %) kuuluu aktiivisiin kirjojen ja lehtien lukijoihin. Aktiivisten kirjojen ja lehtien lukijoita on siis suunnilleen yhtä paljon sekä maalla että kaupungissa. Aktiivisten kirjojen ja lehtien lukijoiden määrä kaikkien vastaajien joukossa oli 36 (9 % kaikista vastaajista).

Lukemista lempiharrastuksena pitävien lukemiseen käyttämä aika

Seuraavaksi tarkastellaan, missä määrin aikaa lukemista yhtenä lempiharrastuksenaan pitävät nuoret käyttävät siihen. Maaseudulla keskiarvo on 6 tuntia ja kaupungissa 5 tuntia viikossa. Sekä kaupunkilaiset että maalaiset lukuharrastajat käyttävät siis suunnilleen yhtä paljon aikaa harrastukseensa asuinpaikasta riippumatta. Asuinpaikkaa erottelematta saadaan kaikkien harrastajien keskimääräiseksi lukuajaksi 5 tuntia viikossa. Keskiarvot on laskettu lomakkeen kysymykseen 7 tulleiden sellaisten vastausten perusteella, joissa lukeminen on nimetty kuuluvaksi vastaajan lempiharrastuksiin.

Luettujen kirjojen määrä

Lomakkeen kysymyksessä 10 vastaajat saivat kertoa kuinka monta kirjaa olivat lukeneet joulun 2006 jälkeen, eli suunnilleen kolmen vastaamista edeltäneen kuukauden aikana. Vastaajat olivat lukeneet tänä aikana keskimäärin 4 kirjaa. Maalaiskoululaisten lukemien kirjojen määrän keskiarvo oli 4 ja kaupunkikoululaisilla vastaava luku oli 3. Sekä maalaiset että kaupunkilaiset nuoret lukivat suunnilleen yhtä paljon kirjoja kirjojen määrän perusteella laskettuna.

Lempikirjailijat ja suosikkilehdet

Vastaajat saivat kertoa, ketkä ovat heidän suosikkikirjailijoitaan tai mitkä ovat heidän lempikirjojaan. Kun nuori on vastauksessaan luetellut suosikkikirjojaan, vastauksista on otettu huomioon kyseisten kirjojen kirjoittajat, ei nimekkeitä. Tarkastelu rajoitetaan tässä siis nuorten suosimiin kirjailijoihin, ei heiltä julkaistuihin yksittäisiin teoksiin. Vastaaja saattoi lisäksi mainita useampia eri kirjailijoita tai heidän teoksiaan.

Nuorten suosikkikirjailijoita olivat koko vastaajajoukon keskuudessa J.K. Rowling (38 mainintaa), J.R.R. Tolkien (17 mainintaa) ja Ilkka Remes (13 mainintaa). Maalaisnuorten suosikkikirjailijoita ovat Ilkka Remes (6 mainintaa) ja J.K. Rowling (6 mainintaa), jotka olivat yhtä suosittuja ja Tuija Lehtinen (5 mainintaa). Maaseudulla vastauksissa on melko paljon hajontaa ja joukkoon mahtuu monta vain yhden maininnan saanutta kirjailijaa. Kaupunkilaisnuorten kolme suosikkia olivat samat kolme kirjailijaa kuin kaikkien vastaajien keskuudessa yhteensä eniten mainintoja saaneet, eli Rowling (32 mainintaa), Tolkien (13 mainintaa) ja Remes (7 mainintaa). Kaupunkilais- ja maalaisnuorten suosikeissa on siis mukana kaksi samaa kirjailijaa, Remes ja Rowling.

Vastaajilta kysyttiin myös, mitä lehtiä he seuraavat mielellään säännöllisesti. Maaseudulla nuorten lempilehtiä olivat sarjakuvalehti Aku Ankka (58 mainintaa), seudulla ilmestyvä sanomalehti Satakunnan Kansa (35) ja nuortenlehti Demi (25). Kaupunkilaisnuorten kolme lempilehteä olivat Aku Ankka (117 mainintaa), sanomalehti Aamulehti (85 mainintaa) ja Demi (70 mainintaa). Suosituimmissa lehdissä ei siis ollut eroa lukuun ottamatta sanomalehteä, joka oli molemmilla oman alueen laajalevikkinen päivälehti.

Kirjojen ja lehtien hankintakanavat

Taulukosta 5 käy ilmi, että kirjanhankintakanavat ovat sekä kaupungissa että maaseudulla pitkälti samat. Yksittäinen vastaaja saattoi mainita enimmillään kaikki eri vaihtoehtoiset hankintakanavat, siksi mainintojen määrällä ei tässä ole tekemistä tutkimukseen osallistujien määrän kanssa. Taulukossa näkyvät prosenttiosuudet on laskettu kaikista maalauskoululaisista, kaikista kaupunkilaiskoululaisista ja yhteensä koko vastaajajoukosta. Näin saatiin selville, kuinka suuri osa vastaajista käytti mitäänkin kanavaa, vaikka yksittäinen vastaaja saattoikin kuulua useampaan kuin yhteen ryhmään.

Taulukko 5. Kirjojen hankintakanavat.

Kanava	Maalaiset		Kaupunkilaiset		Yhteensä	
	Määrä	Osuus	Määrä	Osuus	Määrä	Osuus
Kirjojen hankinta kirjastosta	104	77 %	220	86 %	324	83 %
Kirjojen saaminen muilta	100	74 %	196	77 %	296	76 %
Kirjojen ostaminen itse	74	55 %	158	62 %	232	59 %
Kirjojen lainaaminen muilta	75	56 %	138	54 %	213	54 %
Kirjojen tilaaminen kotiin (esim. kirjakerhot)	35	26 %	68	27 %	103	26 %
Muu kirjojen hankintatapa	6	4 %	11	4 %	17	4 %

Useimmiten kirjat lainataan kirjastosta. Toiseksi yleisin tapa hankkia kirjoja luettavaksi on saada kirjat ne ostaneelta henkilöltä esimerkiksi lahjaksi. Maalauskoululaisilla kolmanneksi yleisin kirjanhankintakanava on muilta lainaaminen. Melkein yhtä usein kuin lainaamiseen turvaudutaan myös itse ostamiseen kirjoja hankittaessa. Kaupungissa itse ostaminen on kolmanneksi yleisin kirjojenhankintakanava. Kaikkien vastaajien keskuudessa yleisimmät kanavat olivat kirjasto, kirjojen saaminen ja kirjojen ostaminen itse.

Kun tarkastellaan taulukkoa 6, huomataan, että eri lehtien hankintakanavien yleisyysjärjestys on sama kaikkien vastaajien keskuudessa. Useimmiten lehdet on tilattu kotiin, mutta ne saatetaan myös ostaa itse. Kolmanneksi yleisin tapa hankkia lehtiä luettavaksi on saada ne. Toisin kuin kirjoja, lehtiä ei kovin usein lainata kirjastosta. Taulukossa esiintyvät prosenttiosuudet on laskettu samalla tavalla kuin edellisen taulukon osuudet.

Taulukko 6. Lehtien hankintakanavat.

	Maalaiset		Kaupunkilaiset		Yhteensä	
Kanava	Määrä	Osuus	Määrä	Osuus	Määrä	Osuus
Lehtien tilaaminen kotiin (esim. lehtitilaukset)	111	82 %	215	84 %	326	83 %
Lehtien ostaminen itse	96	71 %	181	71 %	277	71 %
Lehtien saaminen muilta	79	59 %	165	64 %	244	62 %
Lehtien lainaaminen muilta	40	30 %	101	39 %	141	36 %
Lehtien hankinta kirjastosta	32	24 %	93	36 %	125	32 %
Muu lehtien hankintatapa	6	4 %	10	4 %	16	4 %

Taulukoiden 5 ja 6 mukaan lehtien ja kirjojen hankintatavoilla on eroa. Lehdet tulevat useimmiten kotiin, kun taas kirjat lainataan kirjastosta. Lehtien itse ostaminen on yleisempää kuin kirjojen ostaminen, kun taas kirjoja saadaan useammin lahjaksi kuin lehtien yksittäisiä numeroita.

5.2 Lukuaktiivisuutta määrittävät tekijät

Seuraavaksi tarkastellaan ristiintaulukoiden ja χ^2 -testin avulla, millainen yhteys lukuaktiivisuudella on eri tekijöihin, esimerkiksi sukupuoleen, luokka-asteeseen ja television katselemiseen. Lähtöoletuksena on, ettei lukuaktiivisuudella ole tilastollista yhteyttä tarkasteltaviin asioihin. Muuttujien ristiintaulukoinnin ja χ^2 -testin avulla nähdään, pitääkö tämä oletus paikkansa. Kuten edellä, nämäkin χ^2 -testit tehtiin merkitsevyystasolla 0.05.

Kuten taulukosta 7 ilmenee, noin puolet tytöistä (53 %) ja pojista (48 %) kuuluu tavallisiin lukijoihin. Toiseksi suurin lukijaryhmä tyttöjen keskuudessa on aktiiviset lukijat, johon kuuluu suunnilleen kolmasosa tytöistä (33 %). Pojista sen sijaan suunnilleen kolmasosa kuuluu passiivisiin lukijoihin (34 %). Yleisintä nuorten keskuudessa on siis kuuluminen tavallisiin lukijoihin, mutta aktiivinen lukeminen on yleisempää tyttöjen keskuudessa kuin poikien. Poikien keskuudessa sen sijaan passiivisten lukijoiden osuus on suurempi kuin aktiivisten lukijoiden. Kaikkia nuoria tarkasteltaessa aktiivisia ja passiivisia lukijoita on keskenään suunnilleen yhtä paljon. χ^2 -testin mukaan lukuaktiivisuudella ja sukupuolella on yhteys. Saatu ero lukuaktiivisuuden jakautumisessa sukupuolten kesken on tilastollisesti merkitsevä [χ^2 (df=2) = 24.519, p = 0,000].

Taulukko 7. Lukuaktiivisuus eri sukupuolilla.

lukijaprofiili * sukupuoli Crosstabulation					
			sukupuoli		Total
			tyttö	poika	
lukijaprofiili	Aktiivinen lukija	Count	67	34	101
		% within sukupuoli	32,8%	18,4%	26,0%
	Tavallinen lukija	Count	108	88	196
		% within sukupuoli	52,9%	47,6%	50,4%
	Passiivinen lukija	Count	29	63	92
		% within sukupuoli	14,2%	34,1%	23,7%
Total	Count	204	185	389	
	% within sukupuoli	100,0%	100,0%	100,0%	

Taulukko 8 osoittaa, että sekä seitsemäsluokkalaisten että yhdeksäsluokkalaisten keskuudessa suunnilleen puolet kuuluu tavallisiin lukijoihin (53 % seitsemäsluokkalaista ja 48 % yhdeksäsluokkalaista). Aktiivisia lukijoita (29 %) on passiivisia lukijoita (18 %) suurempi osuus seitsemäsluokkalaisten joukossa, kun taas yhdeksäsluokkalaisten joukossa on hieman enemmän passiivisia lukijoita (22 %) kuin aktiivisia (30 %). Empiirinen analyysi osoitti myös, että vuosiluokalla ja lukuaktiivisuudella on yhteys. Ero on tilastollisesti merkitsevä [χ^2 (df=2) = 8.104, p = 0,017].

Taulukko 8. Lukuaktiivisuus yläkoulun eri luokilla.

lukijaprofiili * luokka Crosstabulation

			luokka		Total
			7. luokka	9. luokka	
lukijaprofiili	Aktiivinen lukija	Count	62	39	101
		% within luokka	28,8%	22,2%	25,8%
	Tavallinen lukija	Count	114	84	198
		% within luokka	53,0%	47,7%	50,6%
	Passiivinen lukija	Count	39	53	92
		% within luokka	18,1%	30,1%	23,5%
	Total	Count	215	176	391
		% within luokka	100,0%	100,0%	100,0%

Taulukon 9 mukaan tietyn alan harrastajista ja monipuolisista harrastajista suunnilleen puolet kuului tavallisiin lukijoihin (51 % tietyn alan harrastajista ja 50 % monipuolisista harrastajista). Tietyn alan harrastajien keskuudessa passiivisia lukijoita (31 %) oli enemmän kuin aktiivisia lukijoita (18 %), kun taas monipuolisten harrastajien keskuudessa ryhmien koot ovat toisinpäin (31 % aktiivisia lukijoita ja 18 % passiivisia lukijoita). Harrastusten monipuolisuudella ja lukemisen aktiivisuudella on yhteys tilastollisesti merkitsevällä erolla [χ^2 (df=2) = 12.104, p = 0,002].

Taulukko 9. Lukuaktiivisuuden ja harrastusten monipuolisuuden yhteydet.

lukijaprofiili * harrastusprofiili Crosstabulation

			harrastusprofiili		Total
			Tietyn alan harrastajat	Monipuoliset harrastajat	
lukijaprofiili	Aktiivinen lukija	Count	24	75	99
		% within harrastusprofiili	17,9%	31,4%	26,5%
	Tavallinen lukija	Count	68	120	188
		% within harrastusprofiili	50,7%	50,2%	50,4%
	Passiivinen lukija	Count	42	44	86
		% within harrastusprofiili	31,3%	18,4%	23,1%
Total		Count	134	239	373
		% within harrastusprofiili	100,0%	100,0%	100,0%

Kaikissa kolmessa aktiivisuudeltaan eroavassa liikkujaryhmässä suunnilleen puolet ryhmästä kuului tavallisten lukijoiden joukkoon, mutta useimmat muut muodostuneet luokat olivat keskenään melko

samankokoisia (ks. taulukko 10). Passiivisten liikkujien joukossa on hieman enemmän aktiivisia lukijoita kuin passiivisia lukijoita. Erot eivät kuitenkaan ole tilastollisesti merkitseviä [χ^2 (df=4) = 1.807), $p = 0,771$].

Taulukko 10. Lukuaktiivisuuden ja liikuntaharrastuksen yhteydet.

lukijaprofiili * Liikunnallinen aktiivisuus Crosstabulation

			Liikunnallinen aktiivisuus			Total
			Passiivinen liikkuja	Tavallinen liikkuja	Aktiivinen liikkuja	
lukijaprofiili	Aktiivinen lukija	Count	17	32	51	100
		% within Liikunnallinen aktiivisuus	31,5%	24,2%	25,4%	25,8%
	Tavallinen lukija	Count	27	69	99	195
		% within Liikunnallinen aktiivisuus	50,0%	52,3%	49,3%	50,4%
	Passiivinen lukija	Count	10	31	51	92
		% within Liikunnallinen aktiivisuus	18,5%	23,5%	25,4%	23,8%
Total		Count	54	132	201	387
		% within Liikunnallinen aktiivisuus	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Taulukon 11 mukaan suurin ryhmä kaikkien televisiota katselevien yhteydessä on tavallisten lukijoiden joukko, johon kuuluu puolet kaikista vastaajista. Muuten eri luokat ovat varsin tasaisesti edustettuina. Kuten liikunnallisuudella aktiivisuudella, television katselun aktiivisuudellakaan ei ole tilastollisesti merkitsevää yhteyttä lukuaktiivisuuteen [χ^2 (df =4) = 1.383, $p = 0,847$].

Taulukko 11. Lukuaktiivisuuden ja televisionkatselun yhteydet.

lukijaprofiili * Televisionkatselun aktiivisuus Crosstabulation

			Televisionkatselun aktiivisuus			Total
			Passiivinen katselija	Tavallinen katselija	Aktiivinen katselija	
lukijaprofiili	Aktiivinen lukija	Count	34	36	28	98
		% within Televisionkatselun aktiivisuus	25,8%	26,9%	23,3%	25,4%
	Tavallinen lukija	Count	64	66	66	196
		% within Televisionkatselun aktiivisuus	48,5%	49,3%	55,0%	50,8%
	Passiivinen lukija	Count	34	32	26	92
		% within Televisionkatselun aktiivisuus	25,8%	23,9%	21,7%	23,8%
Total		Count	132	134	120	386
		% within Televisionkatselun aktiivisuus	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Taulukosta 12 huomataan, että suurin ryhmä kaikkien Internetin käyttäjäryhmien yhteydessä on tavallisten lukijoiden joukko, muuten eri luokat ovat varsin tasaisesti edustettuina. Internetin käytön aktiivisuudella ei ole tilastollisesti merkitsevää yhteyttä lukuaktiivisuuteen [χ^2 (df=4) = 5.115, p = 0,276].

Taulukko 12. Lukuaktiivisuuden ja internetin käytön yhteydet.

lukijaprofiili * Internetin käytön aktiivisuus Crosstabulation

			Internetin käytön aktiivisuus			Total
			Passiivinen käyttäjä	Tavallinen käyttäjä	Aktiivinen käyttäjä	
lukijaprofiili	Aktiivinen lukija	Count	14	34	48	96
		% within Internetin käytön aktiivisuus	22,2%	28,8%	24,0%	25,2%
	Tavallinen lukija	Count	29	55	111	195
		% within Internetin käytön aktiivisuus	46,0%	46,6%	55,5%	51,2%
	Passiivinen lukija	Count	20	29	41	90
		% within Internetin käytön aktiivisuus	31,7%	24,6%	20,5%	23,6%
Total	Count	63	118	200	381	
	% within Internetin käytön aktiivisuus	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Kuten taulukosta 13 ilmenee, nuorista 55 % oli passiivisia kirjastonkäyttäjiä, 39 % tavallisia kirjastonkäyttäjiä ja 6 % aktiivisia kirjastonkäyttäjiä. Suurin osa aktiivisista kirjastonkäyttäjistä (72 %) löytyi aktiivisten lukijoiden keskuudesta. Tavallisista kirjastonkäyttäjistä suurin osa kuului tavallisiin lukijoihin (48 %), ja lähes yhtä suuri osuus aktiivisiin lukijoihin. Yli puolet (55 %) passiivisista kirjastonkäyttäjistä kuului tavallisten lukijoiden ryhmään. Passiivisten lukijoiden joukosta ei löytynyt yhtään aktiivisia kirjastonkäyttäjiä. Aktiiviset kirjastonkäyttäjät ovat usein myös aktiivisia lukijoita. Aktiivisten kirjastonkäyttäjien joukosta ei löydy yhtään passiivista lukijaa. Passiivisten kirjastonkäyttäjien joukossa on vain vähän aktiivisia lukijoita. Lukuaktiivisuudella ja kirjastonkäytöllä havaittiin olevan yhteys tilastollisesti merkitsevällä erolla [χ^2 (df=4) = 84.632, p = 0,000].

Taulukko 13. Lukuaktiivisuuden ja kirjastonkäytön yhteydet.

lukijaprofiili * Nykyinen kirjastonkäyttö Crosstabulation

			Nykyinen kirjastonkäyttö			Total
			Passiivinen kirjastonkäyttäjä	Tavallinen kirjastonkäyttäjä	Aktiivinen kirjastonkäyttäjä	
lukijaprofiili	Aktiivinen lukija	Count	21	61	18	100
		% within Nykyinen kirjastonkäyttö	10,0%	40,7%	72,0%	25,9%
	Tavallinen lukija	Count	116	72	7	195
		% within Nykyinen kirjastonkäyttö	55,0%	48,0%	28,0%	50,5%
	Passiivinen lukija	Count	74	17	0	91
		% within Nykyinen kirjastonkäyttö	35,1%	11,3%	,0%	23,6%
Total	Count	211	150	25	386	
	% within Nykyinen kirjastonkäyttö	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Kuten edellä todettiin, lehtiä ei useinkaan hankittu kirjastosta, mutta kirjojen hankinnassa kirjasto oli yleisin kanava. Mistähän aktiivisesti lukevat mutta kirjastonkäytön suhteen passiiviset (korkeintaan muutaman kerran vuodessa kirjastossa käyvät) tutkimukseen osallistujat hankkivat luettavansa? Asiaa tarkastellaan taulukoissa 14 ja 15. Kyseisistä taulukoista ilmenevät prosenttiosuudet on laskettu aktiivisesti lukevista passiivisista kirjastonkäyttäjistä, joita oli taulukon 13 mukaan yhteensä 21.

Taulukko 14. Aktiivisesti lukevien passiivisten kirjastonkäyttäjien hyödyntämät lehtien hankintakanavat.

Kanava	Määrä	Osuus
Lehtien ostaminen itse	17	81 %
Lehtien tilaaminen kotiin (esim. lehtitilaukset)	16	76 %
Lehtien saaminen muilta	14	67 %
Lehtien hankinta kirjastosta	8	38 %
Lehtien lainaaminen muilta	6	29 %
Muu lehtien hankintatapa	2	10 %

Taulukko 15. Aktiivisesti lukevien passiivisten kirjastonkäyttäjien hyödyntämät kirjojen hankintakanavat.

Kanava	Määrä	Osuus
Kirjojen saaminen muilta	20	95 %
Kirjojen hankinta kirjastosta	18	86 %
Kirjojen lainaaminen muilta	17	81 %
Kirjojen ostaminen itse	14	67 %
Kirjojen tilaaminen kotiin (esim. kirjakerhot)	8	38 %
Muu kirjojen hankintatapa	2	10 %

Taulukoista 14 ja 15 ilmenee, että yleisimmin lehdet ostetaan itse, ne on tilattu kotiin tai ne saadaan muilta. Kirjat puolestaan saadaan muilta, lainataan kirjastosta tai lainataan muilta.

Taulukosta 16 selviää, että alakouluiässä 206 vastaajaa (53 % vastaajista) kuului aktiivisiin kirjastonkäyttäjiin ja 183 vastaajaa (47 % vastaajista) passiivisiin kirjastonkäyttäjiin. Puolet sekä aktiivisesti (50 %) että passiivisesti kirjastoa käyttäneistä (51 %) kuului nykyisiin tavallisiin lukijoihin. Suunnilleen kolmasosa aktiivisista kirjastonkäyttäjistä (35 %) oli nykyisten aktiivisten lukijoiden joukossa ja passiivisista kirjastonkäyttäjistä (33 %) passiivisten lukijoiden joukossa. Lukuaktiivisuus ja alakouluiässä tapahtunut kirjastonkäyttö ovat yhteydessä toisiinsa. Ero on tilastollisesti merkitsevä [χ^2 (df=2) = 28.900, p = 0.000].

Taulukko 16. Lukuaktiivisuuden ja alakouluiän kirjastonkäytön yhteydet.

lukijaprofiili * Kirjastonkäytön aktiivisuus alakouluiässä Crosstabulation

			Kirjastonkäytön aktiivisuus alakouluiässä		Total
			Aktiivinen kirjastonkäyttäjä	Passiivinen kirjastonkäyttäjä	
lukijaprofiili	Aktiivinen lukija	Count	73	28	101
		% within Kirjastonkäytön aktiivisuus alakouluiässä	35,4%	15,3%	26,0%
	Tavallinen lukija	Count	102	94	196
		% within Kirjastonkäytön aktiivisuus alakouluiässä	49,5%	51,4%	50,4%
	Passiivinen lukija	Count	31	61	92
		% within Kirjastonkäytön aktiivisuus alakouluiässä	15,0%	33,3%	23,7%
Total		Count	206	183	389
		% within Kirjastonkäytön aktiivisuus alakouluiässä	100,0%	100,0%	100,0%

Kuten taulukosta 17 ilmenee, ennen kouluikää vastaajista 36 % oli aktiivisia kirjastonkäyttäjiä ja 64 % passiivisia kirjastonkäyttäjiä. Passiivisten kirjastonkäyttäjien osuus oli suurempi kuin aktiivisten. Hieman yli puolet kaikista alle kouluikäisistä aktiivisista kirjastonkäyttäjistä (55 %) ja hieman alle puolet passiivisista kirjastonkäyttäjistä (47 %) kuului nykyisin tavallisiin lukijoihin. Aktiivisista kirjastonkäyttäjistä 30 % kuului nykyisiin aktiivisiin lukijoihin ja 15 % passiivisiin lukijoihin. Passiivisissa kirjastonkäyttäjissä hieman suurempi osuus kuului nykyisiin passiivisiin lukijoihin (28 %) kuin aktiivisiin lukijoihin (24 %). Yhteys lukuaktiivisuuden ja ennen kouluikää tapahtuneen kirjastonkäytön välillä on tilastollisesti merkitsevä [χ^2 (df=2) = 8.489, p = 0.014].

Taulukko 17. Lukuaktiivisuuden ja ennen kouluikää tapahtuneen kirjastonkäytön yhteydet.

lukijaprofiili * Kirjastonkäytön aktiivisuus ennen kouluikää Crosstabulation

			Kirjastonkäytön aktiivisuus ennen kouluikää		Total
			Aktiivinen kirjastonkäyttäjä	Passiivinen kirjastonkäyttäjä	
lukijaprofiili	Aktiivinen lukija	Count	41	60	101
		% within Kirjastonkäytön aktiivisuus ennen kouluikää	29,7%	24,3%	26,2%
	Tavallinen lukija	Count	76	117	193
		% within Kirjastonkäytön aktiivisuus ennen kouluikää	55,1%	47,4%	50,1%
	Passiivinen lukija	Count	21	70	91
		% within Kirjastonkäytön aktiivisuus ennen kouluikää	15,2%	28,3%	23,6%
Total		Count	138	247	385
		% within Kirjastonkäytön aktiivisuus ennen kouluikää	100,0%	100,0%	100,0%

6. Yhteenvetoa ja johtopäätöksiä

6.1 Tulosten pohdintaa

Tutkimuksessa selvisi, että lukeminen kuuluu neljän lempiharrastuksen joukkoon 21 % vastaajista. Asuinpaikalla ei ollut yhteyttä lukuharrastuksen asemaan lempiharrastusten joukossa, vaan se oli nimetty suunnilleen yhtä usein niin kaupungissa kuin maaseudullakin. Saarisen ja Korkiakankaan mukaan 1990-luvun alussa lukeminen oli ensimmäisellä tai toisella sijalla mieliharrastusten joukossa yhteensä neljällä prosentilla 14–15-vuotiaista pojista ja 17 % samanikäisistä tytöistä (Saarinen &

Korkiakangas 2002, 213). Tästä ei voi suoraan päätellä, että lukemisen suosio olisi noussut, mutta voisi esittää arvion, ettei se ole välttämättä myöskään laskenut.

Tutkimuksessa havaittiin, että nuorista 25 % käytti runsaasti aikaa lehtien lukemiseen. Aktiivisia kirjojen lukijoita oli 22 %. Ero aktiivisten lukijoiden osuuksissa ei siis ole suuri, mutta jos tarkastellaan kaikkia ainakin joskus lehtiä tai kirjoja lukevia, havaitaan lehtien olevan kirjoja suosittumpaa luettavaa. Vain 6 % nuorista ei lukenut ollenkaan lehtiä, kun taas kirjoja lukemattomia oli peräti 24 %, eli vajaa neljäsosa nuorista. Aktiivisten lehtienlukijoiden osuus oli suunnilleen yhtä suuri niin kaupungissa kuin maaseudullakin. Kirjojen osalta vaihtelua oli enemmän: maaseudulla oli aktiivisia kirjojenlukijoita hieman enemmän kuin kaupungissa, mutta toisaalta maaseudulla myös kirjoja lukemattomien osuus oli suurempi. Sekä kirjoja että lehtiä aktiivisesti lukevia oli 9 % kaikista vastaajista.

Aiemmassa tutkimuksessa (PISA 2000 -tutkimuksessa) on havaittu, että 67 % 15-vuotiaista suomalaisnuorista kuuluu erilaisten lehtien ja sarjakuvien lukijoihin yhdessä muiden Pohjoismaiden asukkaiden, japanilaisten ja korealaisten ohella. (Linnakylä 2004b, 170). Tässä tutkimuksessa tarkastelluista nuorista 94 % luki lehtiä ainakin joskus, kun taas kirjojen lukijoita oli 76 %. Tulokset ovat siis samansuuntaisia PISA-tutkimuksessa saatujen tulosten kanssa.

Tämän tutkimuksen tulokset ovat jossain määrin samansuuntaisia myös yhdysvaltalaisessa, suuren kaupungin keskikoulussa suoritettun tutkimuksen kanssa. Tutkimuksessa ilmeni, että vain 6 % nuorista ei lukenut ollenkaan. (Hughes-Hassell & Rodge 2007). Myös toisessa, hieman nuorempia yhdysvaltalaisia koululaisia koskevassa tutkimuksessa havaittiin, että 42 % tutkituista 4.-6.-luokkalaisista piti paljon lukemisesta. Niitä, jotka eivät pitäneet lukemisesta oli 10 %. Suurimmalla osalla lapsista (85 %) oli lempikirja, ja vielä suurempi osa (92 %) saattoi joskus innostua todella paljon jostakin tietystä kirjasta. (Schaltz, Ghalambor & Krashen 2008.) Sekä tämän tutkimuksen että mainittujen yhdysvaltalais tutkimusten perusteella voisi siis päätellä, että suurin osa koululaisista lukee ainakin joskus, vaikka ei tuntisikaan suurta mielenkiintoa lukemista kohtaan tai haluaisi harrastaa sitä jatkuvasti. On mahdollista, että harvoin lukevia ei kiinnosta välttämättä lukeminen sinänsä, vaan jokin tietty aihepiiri, josta he haluavat lukea. Sen sijaan lukemisesta innostuneet saattavat lukea melkein mitä tahansa. Tällöin esimerkiksi opettajat voisivat kannustaa oppilaita lukemaan suuntaamalla huomion vähän lukeviin, esimerkiksi keskustelemalla vähän lukevien kanssa heidän kiinnostuksenkohteistaan ja suosittelemalla heille näihin lempiaiheisiin liittyviä kirjoja tai lehtiä.

Helsingissä kirjojen lukeminen on kuitenkin yleisempää kuin tämän tutkimuksen nuorilla: 10–18-vuotiaiden joukossa vain 9 % ei lue lainkaan kirjoja. Lehtien osalta tulokset ovat enemmän samansuuntaisia tämän tutkimuksen kanssa. Helsingissä sanomalehdet ovat yleisin lähes päivittäin luettava lehtityyppi (49 % lukee niitä päivittäin) ja lisäksi niillä on lehdistä suurin lukijakunta, sillä 94 % lukee ainakin joskus sanomalehtiä. (Keskinen 2001, 39.) Toisaalta tästä ei välttämättä pidä vetää pitkälle meneviä johtopäätöksiä, sillä Helsingissä nuorten vapaa-ajankäyttötutkimukseen osallistui 10–18-vuotiaita, kun taas tämän tutkimuksen vastaajat ovat 14–17-vuotiaita.

Ne, joilla lukeminen kuului lempiharrastuksiin, käyttivät lukemiseen keskimäärin 5 tuntia viikossa. Maaseudun ja kaupungin nuorten lukemiseen käyttämä tuntimäärä viikossa oli suunnilleen sama. Myöskään luettujen kirjojen määrällä ei juuri ollut eroa kaupungin ja maaseudun nuorten välillä. Kaikkien tutkimukseen osallistuneiden nuorten edellisten kolmen kuukauden aikana lukemien kirjojen määrän keskiarvo oli 4. Nuorten suosikkikirjailijoita olivat J.K. Rowling, J.R.R. Tolkien ja Ilkka Remes. Lehdistä nuoret lukivat mieluiten *Aku Ankkaa*, kotiseudullaan ilmestyvää sanomalehteä ja nuortenlehti *Demiä*. Kirjat hankittiin useimmiten lainaamalla kirjastosta ja lehdet tilattiin kotiin.

Kirjojen hankintatapojen osalta tämän tutkimuksen tulokset muistuttavat Eskolan vuoden 1973 tutkimusta, jossa ilmeni, että 15 vuotta täyttäneestä väestöstä suurin osa (72 %) hankkii kirjansa ilmaisia kanavia pitkin, esimerkiksi lainaamalla kirjastosta tai saamalla lahjaksi (Eskola 1979, 196). Tässä tutkimuksessa puolestaan kirjoja lainasi kirjastosta 83 % ja sai lahjaksi 76 %. Nämä olivat yleisimmät tavat hankkia kirjoja.

Tutkimuksessa selvisi, että tytöt olivat aktiivisempia lukijoita kuin pojat. Samansuuntaisia tuloksia saatiin myös yhdysvalloissa suoritettussa, keskikoululaisia koskevassa tutkimuksessa, jossa tytöt havaittiin poikia innokkaammiksi lukijoiksi (Hughes-Hassel & Rodge 2007). Myös Saarisen ja Korkiakankaan tutkimuksessa ilmeni, että sekä 11–12-vuotiaiden että 14–15-vuotiaiden tutkittavien joukossa tytöt nimesivät poikia useammin lukemisen yhdeksi lempiharrastuksistaan (Saarinen ja Korkiakangas 2002, 213).

Syynä tässä ja muissa tutkimuksissa havaittuun sukupuolten erilaiseen lukuaktiivisuuteen voi olla esimerkiksi erilaisissa kiinnostuksen kohteissa yleisesti ottaen (ehkä lukeminen ei vain kiinnosta poikia siinä määrin kuin tyttöjä) tai siinä, että tytöille suunnattua tai heitä kiinnostavaa lukumateriaalia voi olla helpommin saatavilla. Lisäksi tyttöjen voi olla sosiaalisesti hyväksytympää olla kiin-

nostuneita perinteisesti poikamaisinakin pidetyistä kirjoista tai lehdistä kuin poikien tyttömäisenä pidetystä luettavasta.

Tutkimuksessa havaittiin, että seitsemäsluokkalaisten joukossa aktiivisten lukijoiden osuus oli suurempi kuin yhdeksäsluokkalaisten joukossa. Eskolan tutkimuksen perusteella olisi voinut luulla toisin. Hän havaitsi, että ikävuosiin 10–12 sijoittuneen kirjojen ”ahmimiskauden” jälkeen lukeminen vähenee jonkin verran murrosiän vaikutusten ja harrastuskokeiluiden myötä, ja alkaa taas nousta 15–16 vuoden iässä. (Eskola 1990, 230; 232.) Olisi siis voinut olettaa, että yhdeksäsluokkalaisten joukossa aktiivisten lukijoiden määrä olisi saattanut olla jopa suurempi kuin seitsemäsluokkalaisten keskuudessa. Syynä lukemisen vähäisempään määrään yläkoulun viimeisellä luokalla voi olla esimerkiksi nykyään voimakkaasti korostettava menestys ja kilpailu. Ei muutenkaan liene kovin harvinaista, että viimeisenä peruskouluvuonna joutuu opiskelemaan aikaisempaa enemmän ja huolellisemmin, ja näin nostamaan arvosanojaan päästäkseen haluamaansa kouluun.

Tutkimuksessa saatiin selville, että monipuolisesti harrastavien joukossa oli enemmän aktiivisia lukijoita kuin tietyn alan harrastajien keskuudessa. Saattaa olla, että monipuolinen harrastaminen ja siihen mahdollisesti liittyvä kokeilunhalu ja uusien asioiden löytäminen on johtanut myös lukuharrastuksen pariin. Monet tietyn alan harrastajista ovat saattaneet jo löytää omat kiinnostuksen kohteensa, esimerkiksi eri liikuntalajit tai luovat harrasteet, eivätkä helposti lähde kokeilemaan uutta tämän suosimansa ”harrastustyyppin” ulkopuolelta.

Sen sijaan kolmen lähempään tarkasteluun valitun yksittäisen harrastuksen tai ajanviettotavan (liikunnan, television katselemisen ja internetin käytön) ja lukuaktiivisuuden välillä ei havaittu tilastollisesti merkitsevää yhteyttä. Tulos oli hieman yllättävä, sillä jopa Eskolan tutkimat runsaasti lukevat nuoret tunsivat, että heidän ollessa noin 13–15-vuotiaita monet harrastukset kilpailivat ajasta lukemisen kanssa (Eskola 1990, 243). Lisäksi yhdysvaltaisen keskikoululaistutkimuksen tuloksista ilmenee, että nuoret itse pitivät televisiota lukemisen ”pahimpana kilpailijana” (Hughes-Hassel & Rodge 2007).

Tässä tutkimuksessa nuorten joukossa oli 55 % passiivisia kirjastonkäyttäjiä, 39 % tavallisia kirjastonkäyttäjiä ja 6 % aktiivisia kirjastonkäyttäjiä. Aktiiviset lukijat käyttävät usein kirjastoa aktiivisesti. Passiivisten lukijoiden joukossa sen sijaan ei ole yhtään aktiivista kirjastonkäyttäjää. Passiivisten kirjastonkäyttäjien joukossa esiintyy jonkin verran aktiivisiakin lukijoita, vaikka yleisempää heidän joukossaan on kuuluminen tavallisiin tai passiivisiin lukijoihin. Aktiivinen lukeminen ja ak-

tiivinen kirjastonkäyttö liittyvät siis usein yhteen, samoin vähäinen lukeminen ja vähäinen kirjastonkäyttö. Tulos ei ole yllättävä sen valossa, että kirjasto havaittiin tässä tutkimuksessa suosituimmaksi kirjojen hankintakanavaksi.

Lasten kirjastonkäyttötutkimuksen mukaan Tampereen yläastelaisista 43 % ja ympäristökuntien yläastelaisista 30 % käy usein kirjastossa, loput käyvät harvoin (Hahto 2001, liite 1; liite 2). Jos lasten kirjastonkäyttötutkimuksen usein kirjastossa käyviä ja tämän tutkimuksen yhdistettyjä aktiivisia ja tavallisia kirjastonkäyttäjiä (yhteensä 44 % kaikista vastaajista) verrataan, huomataan tulosten olevan varsin samansuuntaisia.

Helsingissä tehdyssä vapaa-ajantutkimuksessa tarkasteltiin kirjastoa ystävien tapaamispaikkana. Tähän tarkoitukseen sitä käyttää 15 % ikäluokkaan 10–15 vuotta kuuluvista vastaajista. (Keskinen 2001, 100.) Kun kirjastoa nykyään usein kuulee nimitettävän ”koko kansan olohuoneeksi”, voisi olla mielenkiintoista tutkia sitä nimenomaan ajanviettopaikkana.

Alakouluiässä 53 % vastaajista kuului aktiivisiin kirjastonkäyttäjiin ja 47 % passiivisiin kirjastonkäyttäjiin. Tutkimuksessa ilmeni, että alakouluiässä aktiivisesti kirjastoa käyttäneistä suurempi osa kuului kyselyyn vastatessaan aktiivisiin lukijoihin kuin passiivisiin lukijoihin. Passiivisesti kirjastoa käyttäneiden joukossa oli vastaavasti enemmän passiivisia lukijoita kuin aktiivisia lukijoita. Näyttäisi siis siltä, että alakouluiän taipumus käyttää tai olla käyttämättä kirjastoa saattaa jatkua samansuuntaisena vielä yläkoulussakin. Tämän perusteella vanhempien ja opettajien olisi hyvä alkaa varhain kannustaa kirjastonkäyttöön.

Yhdysvaltalaiskoulujen 4.-6.-luokkalaisia tutkittaessa selvisi, että 37 % vietti erityisen mielellään aikaa kirjastossa ja 18 % ei viihtynyt kirjastoissa (Schaltz, Ghambor & Krashen 2008). He vastanivat iältään suunnilleen suomalaisen alakoulun ylimpiä luokkia. Yhdysvaltalaiset tulokset ovat jossain määrin yhteneviä tämän tutkimuksen tulosten kanssa, mutta kirjastossa viihtymättömien osuus on Yhdysvalloissa selvästi pienempi kuin kirjastoa passiivisesti käyttävien alakoululaisten tässä tutkimuksessa havaittu osuus.

Ennen kouluikää vastaajista 36 % oli aktiivisia kirjastonkäyttäjiä ja 64 % passiivisia kirjastonkäyttäjiä. Ennen kouluikää aktiivisesti kirjastoa käyttäneiden joukkoon kuului enemmän nykyisiä aktiivisia lukijoita kuin passiivisia lukijoita. Passiivisten kirjastonkäyttäjien joukossa oli enemmän nykyisiin passiivisiin lukijoihin kuuluvia kuin aktiivisia lukijoita. Vaikka tilastollisesti merkitsevä yhteys

on olemassa, ei voida tietää, onko olemassa kausaalisuhdetta, esimerkiksi sellaista, että kirjastonkäyttö lisääisi lukuaktiivisuutta. Yksinkertaisempi selitysmalli voisi olla, että paljon kirjoja lukeva myös käy paljon kirjastossa, koska lainaa sieltä luettavaa.

Syitä ja seurauksia ei siis tunneta, mutta näyttäisi mahdolliselta, että varhain opittu positiivinen tai negatiivinen suhtautuminen kirjastoon jatkuu myöhemmässä lapsuudessa ja nuoruudessa. Mikäli nuorten lukemisharrastusta halutaan tukea tai lisätä, kirjastonkäyttöön kannustamisen lisäksi huomio kannattanee suunnata erityisesti vähiten lukeviin poikiin.

6.2 *Jatkotutkimuksen mahdollisuuksia*

Tutkimuksessa saatiin selville paljon paikoin melko hyvin yleistettävissä olevaa tietoa nuorten lukuharrastuksesta. Jatkossa voisi olla mielenkiintoista perehtyä tarkemmin nuorten lukuharrastukseen esimerkiksi haastattelujen avulla ja selvittää nuorten ajatuksia heille suunnatusta kirja- ja lehtitarjonnasta. Kaikki eivät tietenkään ikinä ole lukemisesta kiinnostuneita, mutta olisi mielenkiintoista tietää, kuinka suurella osalla niistä, jotka eivät lukemista harrasta syy on mieluisan materiaalin eikä niinkään oman kiinnostuksen puute.

Toisaalta viime vuosina on ilmestynyt esimerkiksi hyvin suosittu Harry Potter –kirjasarja, joten lukumateriaalin puutteesta ei välttämättä ole kyse. Siksi voisi olla kiinnostavaa selvittää entistä perusteellisemmin nuorten asenteita lukemiseen ja lukeviin ihmisiin, esimerkiksi tarkastelemalla minkälaisia mielikuvia heillä on lukemista harrastavista ikätovereista.

Internetin käytön ei tässä tutkimuksessa havaittu vaikuttavan lukuaktiivisuuteen. Tulevaisuudessa, kun elektroniset kirjat mahdollisesti yleistyvät, olisi mielenkiintoista tietää, esiintyykö internetin käytön ja lukuaktiivisuuden välillä positiivista korrelaatiota. Lisäksi sähköisiä kirjoja varten kehitettävät lukulaitteet voivat yleistyessään ja halventuessaan mullistaa lukuharrastusta, mikäli ne tarjoavat helposti saatavilla olevaa ja edullista lukumateriaalia. Tämä voisi olla kiinnostava tutkimuskohde.

Lähteet

Eskola, K. 1990. Lukijoiden kirjallisuus Sinuhesta Sonja O:hon. Helsinki: Tammi.

Eskola, K. 1979. Suomalaiset kirjanlukijoina. Helsinki: Tammi.

Hahto, A. 2001. Lasten kirjastonkäyttötutkimus 2000. Haastattelututkimus. Tampere: Tampereen kaupunginkirjasto – Pirkanmaan maakuntakirjasto.

Hughes-Hassell, S. & Rodge, P. 2007. The leisure reading habits of urban adolescents. *Journal of Adolescent & Adult Literacy* 51 (1), 22–33.

Keskinen, V. 2001. Kiirettä pitää. Kaverit, koti, koulu ja nuorten vapaa-aika Helsingissä 2000. Tutkimuksia 2001:10. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.

Kirjasto 2012 – toimintasuunnitelma. <http://www.pori.fi/kirjasto/julkaisut/kirjasto2012.htm> (käytetty 16.4.2009)

KvantiMOTV. Ristiintaulukointi.

<http://www.fsd.uta.fi/metelmaopetus/ristiintaulukointi/ristiintaulukointi.html> (käytetty 16.4.2009)

Linnakylä, P. 2004a. Miten hyvin suomalaisnuoret lukevat erilaisia tekstejä? Teoksessa Pirjo Linnakylä, Sari Sulkunen & Inga Arffman (toim.) *Tulevaisuuden lukijat. Suomalaisnuorten lukijaprofiileja. PISA 2000*. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos, 75–98.

Linnakylä, P. 2004b. Nuorten lukijaprofiilit. Teoksessa Pirjo Linnakylä, Sari Sulkunen & Inga Arffman (toim.) *Tulevaisuuden lukijat. Suomalaisnuorten lukijaprofiileja. PISA 2000*. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos, 167–184.

Lukuhaastetta koko elämä. Äidinkielen opettajain liiton vuosikirja XLVI. 2002. Minna Inovaara & Anna Malmio. (toim.) Helsinki: Äidinkielen opettajain liitto.

Noormarkku. <http://www.noormarkku.fi/> (käytetty 16.4.2009)

Noormarkun yhtenäiskoulu. <http://edu.noormarkku.fi/yhtenaiskoulu/> (käytetty 16.4.2009)

Pahkinen, T. 2002. Lukeminen elämässä selviytymisen välineenä. Teoksessa Inovaara & Malmio (toim.) Lukuhaastetta koko elämä. Äidinkielen opettajain liiton vuosikirja XLVI. Helsinki: Äidinkielen opettajain liitto, 7-14.

Saarinen P. & Korkiakangas M. 2002. Ihanaa vai pitkäväteistä. Lukeminen nuorten harrastuksena. 3. muuttamaton painos. Helsinki: Btj kirjastopalvelu oy.

Schaltz, A., Ghalambor, K. & Krashen, S. 2008. Do children like to read? Knowledge Quest 37 (1), 70-71.

Spink, J. 1989. Children as readers. A study. London: Clive Bingley.

Tampere pähkinänkuoressa.

http://www.tampere.fi/kestavakehitys/raportti/tampere_pahkinankuoressa/index.html (käytetty 16.4.2009)

Tampereen Klassillinen koulu. <http://koulut.tampere.fi/klassillinen/> (käytetty 16.4.2009)

Tulevaisuuden lukijat. Suomalaisnuorten lukijaprofiileja. PISA 2000. 2004. Pirjo Linnakylä, Sari Sulkunen & Inga Arffman (toim.) Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos.

Vakkari, P. 1983. Kirjojen lukeminen ja yleiset kirjastot. Tutkimus yleisten kirjastojen käytöstä kirjakanavana. Helsinki: Kirjastopalvelu oy.

Väestorekisterikeskus. Asukasluvut kuukausittain.

<http://www.vaestorekisterikeskus.fi/vrk/home.nsf/pages/011FD1E31E0F0A0AC22571FC002CFA0> 3 (käytetty 16.4.2009)

Vapaa-ajankäyttö- ja lukemistutkimus 2007

LIITE

Tällä lomakkeella kerätään tietoa Tampereen yliopiston informaatiotutkimuksen laitoksella tehtävään tutkimukseen, jossa selvitetään 7.- ja 9.-luokkalaisten koululaisten vapaa-ajankäyttöä ja lukemisharrastusta. Tutkimuksen tekee Taija Porkkala.

Lue kysymykset huolellisesti ja noudata lomakkeessa olevia vastausohjeita. Vastauksesi käsitellään täysin luottamuksellisesti, eikä sinua voida tunnistaa vastaustesi perusteella.

Taustatiedot

1. Vastaamispäivän päivämäärä. _____.____.2007
2. Sukupuoli. Ympyröi oikea vaihtoehto.
 - a) Tyttö
 - b) Poika
3. Syntymävuosi. 19_____
4. Missä koulussa olet?_____
5. Monennellako luokalla olet koulussa? ____ luokalla
6. Missä aiot jatkaa opiskelua peruskoulun jälkeen? Ympyröi vain yksi vaihtoehto.
 - a) Ammattikoulussa
 - b) Lukiossa
 - c) Muualla, missä?_____
 - d) En aio jatkaa opiskelua ainakaan heti.
 - e) En osaa vielä sanoa.

Harrastukset ja mediankäyttö

7. Mainitse **lempiharrastuksesi tärkeysjärjestyksessä**. Kirjoita kaikkein mieluisin harrastuksesi numeron 1 kohdalle, toiseksi mieluisin numeron 2 kohdalle jne. Voit mainita yhteensä neljä lempiharrastustasi. Kerro myös, **paljonko aikaa sinulla kuluu viikossa** näihin harrastuksiin.

Tärkeimmät harrastuksesi:

Aikaa viikossa:

1. _____	_____ tuntia/viikko
2. _____	_____ tuntia/viikko
3. _____	_____ tuntia/viikko
4. _____	_____ tuntia/viikko

8. Tässä kysymyksessä kysytään vapaa-ajanvietostasi ja muusta ajankäytöstäsi. Arvioi viisiportaisella asteikolla, paljonko aikaa käytät kuvattuihin asioihin. Jos et tee koskaan jotain kuvatuista asioista, jätä kohta tyhjäksi. **Jätä tyhjäksi myös ne asiat tai harrastukset, jotka mainitsit jo kysymyksessä 7.** Jos haluat, voit itse lisätä luettelosta puuttuvia, mutta sinulle tärkeitä vapaa-ajanviettotapoja tyhjille riveille. **Älä kuitenkaan lisää asioita, joista kerroit jo kysymyksessä 7.**

Numeroiden selitykset:

- 1: Ei ollenkaan aikaa
- 2: Vähän aikaa
- 3: Jonkin verran aikaa
- 4: Melko paljon aikaa
- 5: Erittäin paljon aikaa

Esimerkki. Käytän melko paljon aikaa lintujen bongaamiseen.

joten valitsen näin:

	Ei ollenkaan					Erittäin paljon
Lintujen bongaus	1	2	3	4	5	

Ei ollenkaan

Erittäin paljon

Koulutehtävien tekeminen	1	2	3	4	5
Kotityöt (esim. siivous ja ruoanlaitto)	1	2	3	4	5
Televisionkatselu	1	2	3	4	5
Radionkuuntelu	1	2	3	4	5
Musiikin kuunteleminen muualta kuin radiosta	1	2	3	4	5
Tietokoneen käyttäminen Internetissä käymiseen	1	2	3	4	5
Tietokoneen käyttäminen pelaamiseen	1	2	3	4	5
Tietokoneen muu käyttö (ei pelejä eikä Internetiä)	1	2	3	4	5
Muiden pelien kuin tietokonepelien pelaaminen	1	2	3	4	5
Lehtien lukeminen	1	2	3	4	5
Kirjojen lukeminen (tässä ei tarkoiteta koulukirjoja)	1	2	3	4	5
Liikunta (koululiikuntaa ei tässä lasketa mukaan)	1	2	3	4	5
Jonkin soittimen soittaminen	1	2	3	4	5
Ystävien tapaaminen	1	2	3	4	5
”Shoppailu” tai muu kaupoissa kiertely	1	2	3	4	5
_____	1	2	3	4	5
_____	1	2	3	4	5
_____	1	2	3	4	5
_____	1	2	3	4	5

Lukemisharrastus

9. Lue seuraavat väittämät huolellisesti, ja ympyröi jokaisesta väittämästä asteikolla 1-5 se vaihtoehto, joka sopii parhaiten sinuun. Lue ensin huolellisesti numeroiden selitykset.

Numeroiden selitykset:

- 1: Olen täysin eri mieltä.
- 2: Olen jokseenkin eri mieltä.
- 3: En ole samaa enkä eri mieltä.
- 4: Olen jokseenkin samaa mieltä.
- 5: Olen täysin samaa mieltä.

Esimerkki. Olen <u>innokas lukija</u> joten vastaan väitteeseen					Täysin eri mieltä	Täysin samaa mieltä
Lukeminen on tylsää.	1	2	3	4	5	

					Täysin eri mieltä	Täysin samaa mieltä
Luen vain, jos on pakko.	1	2	3	4	5	
Lukeminen on yksi mieliharrastuksistani.	1	2	3	4	5	
Keskustelen mielelläni kirjoista toisten kanssa.	1	2	3	4	5	
Minun on vaikea lukea kirjoja loppuun.	1	2	3	4	5	
Olen iloinen, jos saan kirjan lahjaksi.	1	2	3	4	5	
Minusta lukeminen on ajanhaaskausta.	1	2	3	4	5	
Luen ainoastaan saadakseni tietoja, joita tarvitsen.	1	2	3	4	5	
En pysty keskittymään lukemiseen kauempaa kuin muutaman minuutin.	1	2	3	4	5	
Luen lehtiä mieluummin kuin kirjoja.	1	2	3	4	5	
Koulussa luetaan kiinnostavia lasten- ja nuortenkirjoja.	1	2	3	4	5	
Teen mielelläni esitelmiä lukemistani kirjoista.	1	2	3	4	5	

10. Kuinka monta kirjaa olet suunnilleen lukenut viimeisten kuluneiden kolmen kuukauden aikana (joulun 2006 jälkeen)? Merkitse määrä viivalle. Älä laske mukaan koulukirjoja.

Olen lukenut _____ kirjaa.

11. Oletko lukenut viimeisen viikon aikana kirjan tai onko sinulla tällä hetkellä jokin kirja kesken (koulukirjoja ei oteta tässä huomioon)? Ympyröi oikea vaihtoehto. Jos vastauksesi on kyllä, mainitse myös lukemasi kirjan nimi.

a) Kyllä. Minkä kirja? _____

b) Ei

12. Onko sinulla suosikkikirjoja tai suosikkikirjailijaa, jonka teoksista pidät eniten? Ympyröi oikea vaihtoehto. Jos vastauksesi on kyllä, mainitse myös suosikkisi.

a) Kyllä. Kuka on suosikkikirjailijasi tai mikä on suosikkikirjasi?

b) Ei

13. Minkä nimisistä lehdistä mielelläsi luet aina uusimman numeron? Kysymys koskee kaikenlaisia lehtiä (sanomalehtiä, aikakauslehtiä, nuortenlehtiä, sarjakuvalehtiä jne).

Kirjojen ja lehtien hankintakanavat

14. Mitä lehtiä ostat itsellesi tai muut ostavat sinulle?

15. Minkä nimisiä muita lehtiä kotiisi ostetaan tai tilataan?

16. Miten hankit **kirjat**, jotka haluat lukea? Merkitse 1 sen vaihtoehdon kohdalle, jota käytät kaikkien eniten, 2 sen vaihtoehdon kohdalle, jota käytät toiseksi eniten jne. Jos et käytä jotain vaihtoehtoista ollenkaan, älä merkitse sen kohdalle mitään.

☐ Lainaankirjastosta

☐ Ne tulevat kotiin (esim. kirjakerhojen kirjat)

☐ Ostan itse

☐ Joku muu ostaa ne minulle, esim. lahjaksi tai muuten vain

☐ Lainaankuualta kuin kirjastosta (esim. ystäviltä tai sukulaisilta)

☐ Hankin muulla tavalla. Miten? _____

17. Miten hankit **lehdet**, jotka haluat lukea? Merkitse 1 sen vaihtoehdon kohdalle, jota käytät kaikkien eniten, 2 sen vaihtoehdon kohdalle, jota käytät toiseksi eniten jne. Jos et käytä jotain vaihtoehtoista ollenkaan, älä merkitse sen kohdalle mitään.

☐ Lainaankirjastosta

__Ne tulevat kotiin (esim. lehtitilaukset)

__Ostan itse

__Joku muu ostaa ne minulle, esim. lahjaksi tai muuten vain

__Lainaan muualta kuin kirjastosta (esim. ystäviltä tai sukulaisilta)

__Hankin muulla tavalla. Miten? _____

18. Kuinka usein käyt kirjastossa? Ympyröi itseesi parhaiten sopiva vaihtoehto.

a) En koskaan tai tuskin koskaan

b) Muutaman kerran vuodessa

c) Noin kerran kuussa

d) Useita kertoja kuussa

e) Kerran viikossa

f) Useita kertoja viikossa

19. Jos vastasit edelliseen kysymykseen käyväsi kirjastossa, luettele kirjastot, joissa yleensä käyt.

20. Kun olit **alle kouluikäinen**, kävitkö kirjastossa (valitse sopivin vaihtoehto)

a) usein

b) melko säännöllisesti

c) harvoin

d) ei koskaan

21. Jos edellisessä kysymyksessä vastasit käyneesi kirjastossa **alle kouluikäisenä**, kenen kanssa kävit siellä?

a) yksin

b) vanhempien kanssa

c) kavereiden kanssa

d) muu, kuka? _____

22. Kun olit **alakoulussa/ala-asteella**, kävitkö kirjastossa (valitse sopivin vaihtoehto)

- a) usein
- b) melko säännöllisesti
- c) harvoin
- d) ei koskaan

23. Jos edellisessä kysymyksessä vastasit käyneesi kirjastossa alakoululaisena/ala-astelaisena, kenen kanssa kävit siellä?

- a) yksin
- b) vanhempien kanssa
- c) kavereiden kanssa
- d) muu, kuka? _____

Kiitos osallistumisestasi tähän tutkimukseen!